

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 10

1950

Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Polügraafiatööstuse, Kirjastuste
ja Raamatukaubanduse Valitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus,
Tallinn

SISUKORD

Juhtkiri. Olgu tervitatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäev!	585
L. Hallop. Kommunistliku kasvatuse programmiline dokument (50 aastat V. I. Lenini ajaloolisest kõnest „Noorsooühingute ülesanded“)	590
H. Koštojants. Vene füsioloogia isa (Ivan Mihhailovitš Setšenovi 45. surma-aastapäeva puhul)	601
S. Jevdokimova. Õpilaste istumajäämise ennetamisest	611
M. Selobujova. Minu kogemusi vene keele õpetamisel	620
Õ. Alekõrs. Uutele edusammudele koolinoorsoo kehakultuuritöös!	624
V. Ordlik. Pedagoogilised kabinetid möödunud õppeaastal	630

19765

SUNDEKSEMPLA

Kõigi maade proletaarlasted, ühinege!

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

VIII AASTAKAIK

Nr. 10

OKTOOBER

1950

Olgu tervitatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäev!

Tänavu 7. novembril pühitseb Nõukogudemaa Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäeva. Koos Nõukogude rahvastega tähistavad seda ajaloolist suursündmust kõigi maade klassiteadlikud proletaarlasted ja oma sõltumatuse ning iseseisvuse eest võitlevad rahvad kogu maailmas.

Kolmkümmend kolm aastat tagasi võitis meie maal Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Bolševike partei, Lenini ja Stalini juhtimisel õnnestus Venemaa töölistel ja talupoegadel esimest korda ajaloos purustada mõisnike ja kapitalistide võim ja panna maksma proletariaadi diktatuur, likvideerida inimese kurnamine inimese poolt, üles ehitada sotsialistliku ühiskonna avar hoone ja asuda kommunismi ehitamisele.

Olg õla kõrval vene tööliste ja talupoegadega võitlesid neil otsustavil päevil ka eesti töölisel, maataamehed ja kehvikud. Oktoobrirevolutsiooni võit Piiteris oli pöördeliste sündmuste signaaliks ka Eestis: siingi kukutasid bolševikud Viktor Kingissepa juhtimisel kodanliku võimu, mille eesotsas oli purutagurlik Maapäev, ja asusid looma nõukogude riigiaparaati.

Ajavahemik 1917. a. novembrist 1918. a. veebruarini oli, kasutades Lenini tabavat väljendust, nõukogude võimu triumfirsiks ka Eestis.

Uue riigiaparaadi organiseerimise kõrval tegi nõukogude võim Eestis tollal tähelepanavat tööd ka rahvahariduse alal, et rajada töörahva huvidel vastavat kooli, nõukogude kooli. Esimeste sammudena sel alal nimetagem usuõpetuse väljaheitmist õppeainete hulgast ja emakeelse õpetuse sisseviimist.

Oktoobrirevolutsiooni võidu vilja ei saanud eesti töörahvas tollal aga kauemat aega maitsta, sest Trotski reetliku käitumise tõttu Bresti rahukonverentsil said sakslased võimaluse Eestimaa okupeerimiseks, mida nad ka kohe ruttasid kasutama. 1918. a. veebruari lõpu-päevad näitasid eesti töörahvale taas, et ainult bolševikud on tõelised võitlejad saksa okupantide vastu, meie sünnimaa sõltumatuse eest, kuna eesti kodanluse ninamehed, kes pärast ajaloolisi oktoobripäevi olid hakanud samuti agaralt kõnelema Eesti iseseisvusest (muidugi kodanlikust iseseisvusest!), pidasid nüüd paremaks pakkuda okupantidele oma abi ja toetust eesti rahva ja tema tõelise sõbra — bolševike vastu. Oma nurjatu käitumisega neil meie rahvale raskeil päevil, nagu korduvalt hiljemgi, kinnitas eesti kodanlus teadusliku sotsialismi rajajate tuntud sõnu, et kodanlus astub alati rahvuse reetmise teele, kui aga see on kasulik tema rahapungale.

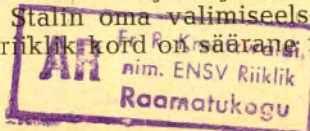
1918. a. 1919. a. klassilahinguis, kasutades kahel käel ameerika ja inglise imperialistide sõjaväelist ja poliitilist toetust, läks eesti kodanlusel korda oma klassivõimu kogu rahvale peale suruda. Kuid ka kodanluse diktatuurivõimu päevil jätkas eesti töörahvas bolševike partei juhtimisel sangarlikku võitlust oma võimu, nõukogude võimu eest. Ja 1940. a. ajalooliste juuni- ja juulisündmustega sai eesti töörahvas õiguse tagasi ise oma saatust juhtida, mille ta kuulsusrikkail oktoobripäevil bolševike juhtimisel juba kätte võitles.

Oktoobrirevolutsiooni võit kinnitas hiilgavalt Lenini sõnu, mis ta kirjutas juba 1905. a. oma raamatus „Sotsiaaldemokraatia kaks taktikat demokraatlikus revolutsioonis“: „... Vene revolutsioonil on külaltdaselt omaenda jõude, et võita.“

Relvastatuna ideeliselt Lenini õpetusega sotsialismi võidu võimalusest ühel maal purustas bolševike partei seltsimees Stalini juhtimisel kõik oportunistlikud eksivaated selles kardinaalses küsimuses ja juhib Nõukogude rahvaid edukalt kommunismi ülesehitamisel.

Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusel kehtestati meie maal proletariaadi diktatuur, mis on Lenini tuttava määratluse järgi täiesti uut tüüpi demokraatia, demokraatia kõrgeim vorm, demokraatia töötavatele hulkadele, ühiskonna määratule enamusele, kuna niihästi kapitalistlik, feodaalne kui ka orjanduslik riik olid oma olemuselt demokraatiaks vaid käputäiele isandaile, valitsevale klassile, kusjuures riigivõimu juurest oli ühiskonna enamus alati vägivallaga kõrvale tõrjutud.

Nõukogude võimu esimesi samme oli „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooni“ väljakuulutamine. See deklaratsioon likvideeris kõik rahvuslikud ja muud eesõigused ja seadis endise tsaari-Venemaa rahvaste koostöö aluseks täiesti uued põhimõtted: rahvaste enesemääramise õiguse ja võrdõiguslikkuse. Neil alustel loodud Nõukogude paljurahvuseline riik kasvas ja tugevnes aasta-aastalt, väljudes kõigist ajaloolistest katsumustest võitjana ja veelgi karastatamana. Seepärast rõhutas seltsimees Stalin oma valimiseelses kõnes 9. veebr. 1946. a., et „...nõukogude riiklik kord on säärane, riikliku organiseerimise süs-

teem, kus rahvusküsimus ja rahvuste koostöö probleem on lahendatud paremini kui mistahes teises paljurahvuselises riigis“.

Oktoobrirevolutsioon purustas põhjani kapitalistliku ühiskonna alussambad. Revolutsioonitormi poolt puhastatud pinnale ehitas nõukogude töörahvas suure Stalini juhtimisel sotsialistliku ühiskonna, kus on likvideeritud tootmisvahendite eraomand ja ekspluataatorlikud klassid, kus seetõttu pole asu inimese ekspluateerimisele inimese poolt, kus inimesi ei seo valitsemise ja allumise, vaid seltsimeheliku koostöö ja vastastikuse abistamise suhted.

Neil alustel ülesehitatud nõukogude sotsialistlik ühiskond osutus kindlamaks kõigist tormidest, mis teda on püüdnud kõigutada. Seepärast ütles seltsimees Stalin oma kõnes 1946. a. 9. veebruaril, et „... nõukogude ühiskondlik kord on osutunud eluvõimelisemaks ja kindlamaks kui mingi muu ühiskondlik kord, et nõukogude ühiskondlik kord on parem ühiskonna organiseerimise vorm kui ükski muu ühiskondlik kord“.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, purustanud põhjalikult vana ühiskonna suhted ja puhastanud pinna sotsialistlike suhete loomiseks, tähendas seega põhjalikku murrangut ka inimeste hingeelus, rahvahulkade teadvuses, nende vaadetes tööle ja ühiskondlikule omandile, nende moraalseis tõekspidamistes.

Rööbiti kõigi muude ülesannetega asuski seepärast bolševike partei täie jõuga nõukogude noorsoo ja kogu nõukogude rahva kommunistliku kasvatus ülitähtsa ülesande lahendamisele.

Võitluses nõukogude võimu sise- ja välisvaenlastega ning ennastalgavas töös sotsialismi ülesehitamisel kasvas ja kujunes uus inimene, nõukogude inimene, kellest seltsimees Stalin ütles partei XVII kongressil, et „... viimanegi nõukogude kodanik, vaba kapitalismi ahelaist, seisab peajao kõrgemal igast kapitalismi orjuse iket turjal kandvast välismaisest kõrgelseisvast ametnikust“.

Hinnates Oktoobrirevolutsiooni tähtsust uue inimese kasvatamisel ütles seltsimees Molotov oma kõnes Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäeva puhul:

„Tuleb tunnista, et meie revolutsiooni tähtsaimaks saavutuseks on inimeste kui nõukogude patriootide uus vaimne pale ja ideeline kasv... Selles seisab tõepoolest Oktoobrirevolutsiooni suurim saavutus, millel on maailma-ajalooline tähtsus.“

Praegu, millal Nõukogudemaa suure Stalini juhtimisel sammub edukalt kommunismile, kasvab määratult meie noorsoo ja kogu nõukogude rahva kommunistliku kasvatus osa ja tähtsus. Siin langevad veelgi vastutusrikkamad ülesanded nõukogude koolile.

Õpetajate augustikuu nõupidamistel nii meie vabariigis kui ka kogu Nõukogudemaa aruteldi põhjalikult õppe-kasvatustöö seisundit koolides ja märgiti tõsiseima puudusena õpilaste istumajäämist. Ometi kinnitab eesrindlike koolide ja õpetajate praktika ka meie vabariigis, et kommunistliku kasvatustöö õige organiseerimise puhul jõuavad kõik

õpilased edukalt edasi. Seepärast otsustati kõigil õpetajate nõupidamistel töötada veelgi järjekindlamalt ja visamalt õpilaste istumajäämise ennetamiseks.

Oktoobrirevolutsiooni aastapäeval teeb nõukogude rahvas kokkuvõtteid oma tööst. Nõukogude rahva saavutused kommunismi ülesehitamisel on väljapaistvad kõigil aladel, täites iga nõukogude kodaniku südame uhkustundega, rõõmustades Nõukogudemaad arvukaid sõpru kogu maailmas ja põhjustades viha ning hirmu imperialistliku leeri ninameeste ridades.

Saavutagem seda, et esimese õppeveerandi töötulemused ka õppe-
edukuse alal rõõmustaksid kõiki — õpilasi, lastevanemaid, kogu nõukogude rahvast.

Agaseltsimees Stalin õpetab, et Oktoobrirevolutsioon ei tähendanud põhjalikku pööret ainult endise tsaari-Venemaa rahvaste elus. „Ta on eelkõige rahvusvahelist, ülemaailmset laadi revolutsioon,“ kirjutas seltsimees Stalin Oktoobrirevolutsiooni 10. aastapäeva puhul, „sest ta tähendab põhjalikku pöörakut inimkonna maailmaajaloos vanast kapitalistlikust maailmast uude, sotsialistlikku maailma.“

Oktoobrirevolutsioon sai pöördepunktiks kõigi rahvaste ajaloos. Ta avas proletaarsete revolutsioonide ajastu imperialismimaades. Ta tähistab seega ka kapitalismi hukkumise ajastu algust kogu maailmas.

Oktoobrirevolutsioon purustas kapitalismi ühel kuuendikul maa-kerast. Uhtne kapitalistlik maailmasüsteem lakkas olemast. Siitpeale on meil tegu kahe maailmaga, sotsialismi ja kapitalismi maailmaga, millest kumbki on rajatud diametraalselt erinevaile aluseile.

Vana maailma ninamehed taipasid kohe, et Oktoobrirevolutsiooni võiduga on nende rahulik peremehetsemisaeg lõppenud. Seepärast püüdsid nad kohe algul noort Nõukogude vabariiki lüüa, kuid see lõppes neile täieliku läbikukkumisega.

Nõukogudemaad kasvas ja tugevnes aga hiiglaste sammudega, ilmudes igal alal hämmastavat elujõudu. See ei andnud kapitalistliku maailma ninameestele hetkekski hingerahu. Nad organiseerisid uue suure vandenõu Nõukogudemaad vastu, kasutades selleks vana maailma kõige reaktioonilisemaid jõude eesotsas hitlerliku Saksamaaga. Kuid seekord tabas vana maailma peremehi veelgi suurem läbikukkumine: terve rida rahvaid Kesk- ja Kagu-Euroopas ning Aasias heitsid oma õlgadelt kapitalismi ahelad ja asusid sotsialistliku arengu teele.

Tekkis sootu uus jõudude jaotus maailmas: ühel pool võimsalt kasvavad sotsialismileer eesotsas Nõukogude Liiduga, teisel pool tõsiselt nõrgenenud imperialismileer, mille ninameheks on Ameerika Ühendriigid.

Nagu näitavad viimaste aastate sündmused, pole imperialistliku leeri hädajuhid midagi õppinud ka Teise Maailmasõja üliõpetlikest kogemustest, vaid teevad palavikuliselt uue maailmasõja ettevalmistusi, kokkumata tagasi avalikust relvastatud interventsioonist Koreas.

Kuid imperialistliku leeri peamehed unustavad, et nad kõnelevad ja

tegutsevad ainult iseenda nimel, sest rahvad pole need, kes nad olid varem. Rahvaid on õpetanud Oktoobrirevolutsiooni kogemused, et ainult sotsialismi kaudu võib vabaneda ekspluateerimisest ja hävitavaist imperialistlikest sõdadest. Seepärast kuulub rahvaste poolehoid ikka kasvaval määral rahu-, demokraatia- ja sotsialismileerile. Seepärast on rahvad ajaloos esmakordselt organiseerunud ja võtnud rahuürituse kaitsmise oma kindlaisse kätte.

Mõista hukka sõjapropaganda! Keelata aatomirelv! Kehtestada range rahvusvaheline kontroll selle keelu tingimusteta täitmise üle! Kuulutada sõjaroimariks see valitsus, kes kasutab esimesena seda massilise hävitamise julma vahendit! Vähendada 1950. a. jooksul ühe kolmandiku võrra Julgeolekunõukogu alaliste liikmete relvastatud jõude! Sõlmida Julgeolekunõukogu alaliste liikmete vahel rahu kindlustamise pakt!

See on rahvaste võitlusprogramm rahu eest, ameerika imperialistlike sõjaõhutajate vastu, mille esitas Uhinunud Rahvaste organisatsiooni peaassamblee viiendale istungjärgule arutamiseks ja vastuvõtmiseks võimsa Nõukogudemaa delegatsioon. Selle õilsa, kõigi maailma rahvaste põhilisi eluhuvisid väljendava programmi täitmise nimel hargneb rahvaste võitlus üha tõusva hooga ja kasvava organiseeritusega.

Nõukogudemaa rahvad asuvad selle ülla võitluse avangardis. Neile langeb eriline vastutus selles rahvaste ajaloolises heitluses rahu eest. Igaüks meist annab maksimumi rahuürituse heaks, kui ta töötab oma tööpostil veelgi teadlikumalt, veelgi kohusetruumalt.

Rahu võidab sõja! Selle tagatiseks on rahvaste üha kasvav otsustavus kaitsta rahu. Selle tagatiseks on see, et rahuleeri lipukandjaks on võimas Nõukogudemaa, keda juhib Lenini ürituse geniaalne edasiviija seltsimees Stalin!

Kommunistliku kasvatus programmiline dokument.

(30 aastat V. I. Lenini ajaloolisest kõnest
„Noorsooühingute ülesanded“.)

L. HALLOP.

2. oktoobril k. a. möödus 30 aastat V. I. Lenini ajaloolisest kõnest „Noorsooühingute ülesanded“, mille ta pidas Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III ülevenemaalisel kongressil.

Tõepoolest ei piirdu V. I. Lenin selles oma kõnes Nõukogudemaa noorsooühingute ülesannete esiletoomisega, vaid lahendab koos sellega sotsialistliku kultuuri ja kommunistliku kasvatus suuri põhiprobleeme.

Nõukogude riigi looja ja juhi esinemine Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu kongressil 1920. a. oktoobri algul, millal Wrangelli valgekaartlased peremehetsesid veel Krimmis, iga värvi kodanlikud natsionalistid Taga-Kaukaasias ja jaapanlased Kaug-Idas, millal panide Poola interventidega polnud veel rahulepingut sõlmitud, kõneleb sellest erakordsest tähtsusest, mida V. I. Lenin, võiduka Oktoobrirevolutsiooni juht, omistas Nõukogudemaa noorsoo kommunistliku kasvatus küsimustele, sotsialistliku kultuuri ülesehitamise küsimustele.

See oli karm aeg noore Nõukogude vabariigi elus. Kuigi sise- ja välismaa kontrevolutsiooni relvastatud interventsioon oli põhiliselt purustatud ja kuigi oli selge, et noor Nõukogude vabariik väljub sellest karmist katsumusest võitjana, oli ometi viimase seisund väga raske. Tsaari-Venemaalt päritud majandus oli üle kolme aasta väldanud imperialistliku Maailmasõja ja hiljem Kodusõja tagajärjel uskumatuseni purustatud ja desorganiseeritud. Tookordse majandusliku olukorra iseloomustamiseks meenutagem, et põllumajanduse üldtoodang oli 1920. a. kõigest umbes pool sõjaeelsest toodangust ja suurtööstuse oma vaid umbes üks seitsmendik. Pealegi tabas 1920. a. paljusid kubermange viljaikaldus.

Kui selles poliitiliselt ja majanduslikult pingelises olukorras V. I. Lenin pööras nii tõsist tähelepanu noorsoo ja kogu nõukogude rahva kommunistliku kasvatus põhiliste küsimuste läbitöötamisele ja lahendamisele, siis rõhutab see omakorda inimeste, subjektiivse faktori otsustavat osa uues ühiskonnas.

Kõigis ekspluateerimisele rajatud ühiskondades on ainult tühisel vähemusel ühiskonnast, valitsejail, ekspluateerijail avarad võimalused oma võimete arendamiseks ja tegutsemiseks. Lõviosa ühiskonnast, töörahva laialdased hulgad, olles rõhutatud ja ekspluateeritud, on ilma jae-

tud kultuuri ja tsivilisatsiooni hüvedest. Rahvahulkade ammendamatud võimed ja anded jäävad välja arendamata ja kasutamata.

Kommunistlik ühiskond on tõeline inimühiskond selle sõna sügavaimas tähenduses, millele osutasid korduvalt juba Marx ja Engels. Siin pole rõhutuid ega rõhujaid, isandaid ega orje, vaid ühtse kommunistliku ühiskonna töötajad, keda seovad vastastikuse koostöö ja seltsimehliku abistamise suhted, tõeliselt inimlikud suhted.

Seepärast on kommunistlik ühiskond eluliselt huvitatud, et iga tema liikme võimed ja anded leiaksid maksimaalset väljaarendamist ja kasutamist. Et kommunismi puhul pole väliseid, inimesest sõltumatuid tegureid, mis pidurdaksid või halvaksid ühiskonnaliikmete võimete arendamist ja kasutamist, siis järgnebki siit inimeste, subjektiivse faktori ülisuur tähtsus ühiskondlikus elus.

Juba Oktoobrirevolutsioon tõendas, missugusteks ajaloolisteks tegudeks on võimeline proletariaat 20. sajandil, kui teda juhib revolutsiooniline marksistlik partei, bolševike partei. Ja kui Lääne-Euroopa ja Ameerika proletariaat ei suutnud kasutada Esimese Maailmasõja loodud sügavaimat kriisi sotsialistliku pöörde teostamiseks, siis mitte seepärast, nagu polnuks kapitalism neis maades veel küps selleks otsustavaks pöördeks, vaid eeskätt seepärast, et seal polnud jõutud luua selleks vajalikke subjektiivseid eeldusi, s. t. Lääne proletariaat polnud selleks sammuks veel ideoloogiliselt ja organisatsiooniliselt ette valmistatud, tal polnud veel võimsaid kommunistlikke parteisid, ta polnud veel selga pööranud sotsiaaldemokraatiale, hoolimata viimase häbi-väärsest reetlikkusest.

Seltsimees Stalin, Lenini ürituse geniaalne jätkaja ja edasiarendaja, kõneleb korduvalt inimeste, subjektiivse faktori otsustavast osast nõukogude ühiskonnas. Partei XVII kongressil rõhutas seltsimees Stalin, et "... vastutus meie lünkade ja puuduste eest töös langeb nüüdsest peale üheksa kümnendiku võrra mitte „objektiivsetele“ tingimustele, vaid meile enestele ja ainult meile enestele."¹

Aasta hiljem, 4. mail 1935, kriipsutas seltsimees Stalin sedasama mõtet veelgi teravamalt alla, öeldes: „On tarvis lõpuks aru saada, et kõigist maailmas olemasolevaist väärtuslikest kapitalidest kõige väärtuslikum ja kõige otsustavam kapital on inimesed, kaadrid."²

Seepärast hoolitsevadki Nõukogude valitsus ja bolševike partei igati meie noorsoo kommunistliku kasvatus eest, kogu meie rahva kommunistliku hariduse eest, pidades tähisena silmade ees suure Lenini sõnu, mis ta lausub 30 aastat tagasi Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III kongressil.

*

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1946, lk. 422.

² Sealsamas, lk. 435.

Käsitelles Nõukogudemaa noorsoo ülesandeid, võttis V. I. Lenin need kokku ühe sõnaga: ülesanne seisab selles, et tuleb õppida, õppida kommunismi, sest „...noorsooühing ja üldse kogu noorsugu, kes tahab kommunismile üle minna, peab kommunismi õppima“.³

Kuidas õppida aga teaduslikku kommunismi, inimkultuuri ja inim-mõtte suurimat ja sügavaimat saavutust?

Tollal, 30 aastat tagasi, oli selles kardinaalses küsimuses väga erinevaid seisukohti ja vaateid. Oli inimesi, kes väitsid, et teadusliku kommunismi õppimiseks piisab mõnede kommunistlike teoste läbilugemisest, teadusliku kommunismi põhijärelduste ja -teeside selgeksõppimisest.

V. I. Lenin kritiseerib oma kõnes teravalt niisugust pinnapealset vaadet, öeldes:

„Kui kommunismi õppimine seisneks vaid selle omandamises, mis on kirja pandud kommunistlikes teoseis, raamatuis ja brošüürides, siis võiksime liiga hõlpsasti saada kommunistlikke raamatutarku ja hoop-lejaid, aga see tooks meile ikka ja alati vaid kahju ja halbust, kuna need inimesed, õppides ja lugedes seda, mis seisab kommunistlikes raamatuis ja brošüürides, ei oskaks siduda kõiki neid teadmisi ega oleks võimelised tegutsema nii, nagu seda kommunism nõuab tõeliselt.“⁴

Pinnapealsust õppimises, ainult kommunismi üldiste teesidega tutvumist taunib V. I. Lenin korduvalt oma kõnes hiljemgi: „Oleks ekslik arvata, et on küllalt, kui omandatakse kommunistlikud loosungid, kommunistliku teaduse lõppjärelused, omandamata seda teadmiste kogumit, mille tulemuseks on kommunism ise.“⁵

Need V. I. Lenini sõnad ei käi üksnes õpetuse ja kasvatuse kohta nõukogude koolis — neil on sootu ulatuslikum tähtsus: neid tuleb meenutada ja neist juhendada igal nõukogude kodanikul, eriti aga igal nõukogude teadlasel oma töös.

Missugused tõsised metodoloogilised vead on paratamatud, kui nõukogude teadlane peab silmas vaid marksismi-leninismi või mistahes muu teaduse lõppjäreldusi, aga unustab selle ülisuure faktilise materjali, need tingimused ja eeldused, mille põhjal antud tees või järeldus on välja töötatud?

Marksismi-leninismi arengutee annab sellele küsimusele ammendava vastuse.

Juba Marx ja Engels, teadusliku kommunismi geniaalsed rajajad, selgitasid korduvalt, et nende loodud teooria pole kivilinenud dogma, mis ei arene ja ei täiene, ega valmis retsept kõigiks aegadeks, vaid revolutsioonilise tegevuse juhise. Kirjas Sorgele rõhutab Engels seda mõtet sõnaselgelt, öeldes:

³ V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded“, Tallinn, 1944, lk. 4.

⁴ Sealsamas, lk. 5.

⁵ Sealsamas, lk. 7.

„Sakslased ei osanud teha oma teooriast tegurit, mis oleks pannud liikuma Ameerika rahvahulga. Nad ise ei saa enamail juhtumel aru sellest teooriast ja suhtuvad temasse doktrinaarselt ja dogmaatiliselt, arvates, et ta on vaja pähe õppida ja et sellest piisab kõikideks elujuhtumeks. Neile on see dogma, mitte aga tegevuse juh.“⁶

See dogmaatilisus ja doktrinaarsus teadusliku kommunismi mõistmises, mida siin Engels nii otsustavalt kritiseerib sakslaste puhul, iseloomustas hiljem, pärast Engelsi surma, kõiki II Internatsionaali juhte ja parteisid, kes asendasid märksismi revolutsioonilise dialektika idealismi ja metafüüsikaga.

Vene bolševikud Lenini ja Stalini juhtimisel olid ainsad, kes jäid truuks teadusliku kommunismi revolutsioonilisele olemusele ja päästsid Marxi ja Engelsi geniaalse õpetuse II Internatsionaali dogmaatikute ja tähenärijate käest, osutades seega hindamatu teene kõigi maade proletaarlastele nende ajaloolises võitluses kapitalismi kukutamise ja kommunismi ülesehitamise eest.

Aga vene bolševike, Lenini ja Stalini teened kogu maailma proletaariaadi ees, sealhulgas ka saksa proletariaadi ees ei piirdu Marxi õpetuse kaitsmisega labastamise ja moonutamise eest kõigi maade reformistide, kodanluse kuulekate käsilaste poolt. Lenin ja Stalin on süvendanud ja täpsustanud märksismi paljusid järeldusi, on märksismi oluliselt edasi arendanud, rikastades teda uute tähtsate järelduste ja teesidega.

Seltsimees Stalin kõneleb mitmel korral sellest uuest, mis Lenin tõi kaasa teadusliku kommunismi üldisse varasalve. Ka oma viimastes väljapaistvates töödes märksistliku keeleteaduse alalt, piitsutades märksismi üksikute teeside antidialektilist kasutamist, kõneleb ta sellest, kuidas Lenin, uurinud kapitalismi arengut imperialismi perioodil, avastas kapitalismi poliitilise ja majandusliku arengu ebaühtluse seaduse, mille alusel tegi järelduse, et sotsialistliku revolutsiooni võit on võimalik esialgu mõnel või isegi ühel maal ja et sotsialistliku revolutsiooni võit üheaegselt kõigis või enamikus kapitalistlikes maades on võimatu, asendades seega Marxi ja Engelsi vana järelduse, mis oli õige ennemonopolistliku kapitalismi perioodil, ent lakkas seda olema imperialismi ajastul, uue järeldusega, mis vastas imperialismi ajastu uutele tingimustele. Oktoobrirevolutsiooni teostamisel juhindusidki vene bolševikud sellest Lenini uuest järeldusest, saavutades maailmajaloolise võidu.

Seltsimees Stalini kogu elu ja tegevus on meile eeskujuks, kuidas märksismi loovalt rakendada, kuidas teda edasi arendada. Sotsialismi ülesehitamise rikkalike kogemuste alusel Nõukogude Liidus, kogu kaasaja rahvusvahelise töölisliikumise kogemuste alusel, nende koge-

⁶ UK(b)P ajaloo lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 351.

muste sügava läbitöötamise ja üldistamisega jõudis seltsimees Stalin järeldusele, et riik säilib ka sotsialismi ja kommunismi perioodil, kui püsib kapitalistlik ümbrus. Seega on meil nüüd uue ülitähtsa teesiga rikastatud marksistlik-leninlik riigiteooria.

Pole raske kujutella neid hukatuslikke tagajärgi, kui nõukogude marksistid oleksid suhtunud Marxi õpetusse dogmaatiliselt ja, toetudes Engelsi tuntud järeldusele „Anti-Dühringis“, et pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu sureb riik välja, oleksid asunudki Nõukogude riigiorganite laialisaatmisele, alalisest armeest loobumisele. See oleks tähendanud Oktoobrirevolutsiooni võidu paratamatut hukku, sest rahvusvaheline kontrrevolutsioon poleks niisugusel korral viivitanud hetkegi, et nõukogude ühiskonda maa pealt ära pühkida.

Nõukogude marksistid seltsimees Stalini juhtimisel kandsid ja kannavad auga teadusliku kommunismi revolutsioonilist lippu, näidates kogu maailmale, kuidas tuleb rakendada ja edasi arendada seda ainuõiget teaduslikku teooriat.

Kõik see rõhutab taas, kui sügav tähendus on V. I. Lenini sõnadel, mida loeme tema kõnest Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III kongressil:

„Kui kommunist mõtleks hoobelda kommunismiga valmis kujul ammutatud lõppjärelduste põhjal, jättes tegemata tõsiseima, raskeima, suure töö, jättes läbi seeditamata faktid, millesse ta peab suhtuma kriitiliselt, siis selline kommunist oleks küll väga hale. Selline pealiskaudsus oleks otsustavalt hukatuslik. Kui ma tean, et tean vähe, siis saavutan selle, et teada rohkem, aga kui inimene räägib, et ta on kommunist ja et tal polegi tarvis teada midagi kindlamat, siis midagi kommunisti taolist temast ei saa.“⁷

Nagu osutasime eespool, on neil V. I. Lenini klassikalistel sõnadel kommunismi õppimise kohta otsene seos nõukogude kooli kogu õppekasvatustööga. Rohkemgi: nõukogude pedagoogika ja didaktika juhinõuduvad vankumatult neist V. I. Lenini seisukohtadest.

Vastandina vanale tuupimiskoolile, mida V. I. Lenin oma kõnes nii tabavalt piitsutab, nõuab nõukogude kool, olles üles ehitatud Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetusele kommunistlikust kasvatusest ja haridusest, teadmiste ja oskuste teadlikku omandamist. Seepärast tuleb kogu õpetus- ja kasvatustööd nõukogude koolis nii korraldada, et õpilane kõike seda, mida talle õpetatakse ja mida ta õpib, ka tõepoolest aru saaks ja teadlikult omandaks, sest ainult see, mis on arusaamisega omandatud, avaldab sügavat kasvatavat ja harivat mõju ning muutub õpilase püsivaks vaimuvaraks.

Õpetuse ja kasvatuse teadlikkuse ja arusaadavuse nõudest järgneb, et nõukogude kool ei tohi pakkuda õpilastele kohe valmis reegleid,

⁷ V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded“, Tallinn, 1944, lk. 9.

järeldusi, teoreeme, teese, õpetusi, vaid käsitlema elavalt, näitlikult ja veenvalt seda rikkalikku faktilist materjali, neid tingimusi, olukordi ja eeldusi, mille alusel on välja töötatud kõnealused reeglid, järeldused, teesid, õpetused. Ainult nii õpetades areneb tõsiselt õpilaste mõistus, sest nad teevad lühidalt läbi selle faktide kogumise, läbitöötamise ja teoreetilise üldistamise protsessi, mis eelnes sootu suuremas ulatuses iga teesi ja õpetuse väljatöötamisele. Ainult nii õpetades näevad õpilased selgesti neid seoseid ja eeldusi, millele antud tees või õpetus tugineb; kõik see harjutab neid maast-madalast suhtuma dialektiliselt teaduse lõppjäreldestesse ja aitab neil hoiduda sattumast elutusse dogmatismi ühtede või teiste teeside rakendamisel. Ainult nii õpetades teostab nõukogude õpetaja Lenini õpetust, et „... vana õppimise, vana tuupimise, vana drilli asemele tuleb meil seada oskus omandada terve inimteadmiste koguhulk ja omandada nii, et kommunism poleks teile midagi niisugust, mis on pähe õpitud, vaid oleks selleks, mis on teie endi poolt läbi mõeldud, oleks nendeks lõppjäreldesteks, mis on vältimatud kaasaegse hariduse vaatekohalt.“⁸

Õpetada Lenini juhtimõtteid mööda on väga tõsine ülesanne. See eeldab eelkõige, et õpetaja ise on oma tööks põhjalikult ette valmistatud, et ta on omandanud teaduse lõppjäreldest kõige selle materjali igakülgse tundmaõppimisega, mille alusel on need järeldused välja töötatud, mitte aga vana tuupimiskooli radu käies.

Tuleb tunnistada, et praegu on meie vabariigi koolides veel arvukalt õppejõude, kes pole suutnud omandada põhjalikku ideelis-teoreetilist ja pedagoogilist ettevalmistust. Muidugi ei suuda need õppejõud oma igapäevases töös täielikult ellu viia V. I. Lenini eespooltoodud juhatust kommunismi õpetamise kohta.

Selle leninliku juhatuse mitteteadmine või unustamine toob nõukogude kooli õppe-kasvatustöösse paratamatult formalismi: õpitakse selgeks lõppjäreldest, reeglid, teoreemid, kuid ei osata neid tuletada, tõestada ega kasutada. Eksamite tulemused möödunud kevadel, ent samuti sügisese sisseastumiseksamid tehnikumidesse, pedagoogilistesse ja muudesse keskeriõppeasutistesse osutavad ohtrasti formaalse õpetamise faktidele vabariigi üldhariduslikes koolides. See meenutab kõigile õppejõududele, kõigile haridusorganeile tungivat vajadust mitmekordistada jõupingutusi formalismi väljajuurimiseks vabariigi koolide õppe-kasvatustööst, et iga samm sel vastutusrikkal alal tugineks Lenini tarkadele juhatustele.

Oma kõnes „Noorsooühingute ülesanded“ käsitleb V. I. Lenin sotsialistliku kultuuri, sealhulgas ka nõukogude kooli ülesehitamise põhimõttelisi küsimusi, millel on hindamatu teoreetiline ja praktiline tähtsus.

Tollal, 30 aastat tagasi, leidis inimesi, nn. proletkultlased, kes väit-

⁸ Sealsamas, lk. 10.

sid, et sotsialistlik kultuur tulevat üles ehitada lahus mineviku kultuurist, et sotsialistlik kultuur pidavat olema sõltumatu bolševike partei ja nõukogude võimu poliitikast ja tuginema vaid suurtööstuse proletariaadile, jättes arvesse võtmata talurahva ja intelligentsi progressiivsed, demokraatlikud ja revolutsioonilised traditsioonid.

V. I. Lenin kritiseerib oma kõnes halastamatult neid ebateaduslikke, antimarksistlikke vaateid, öeldes: „Ilma selge arusaamiseta, et ainult kogu inimkonna arengu kestel loodud kultuuri täpse tundmisega, ainult selle kultuuri ümbertöötamisega saab ehitada proletaarset kultuuri — ilma sellise arusaamiseta me seda ülesannet lahendada ei suuda.

Proletaarne kultuur ei ole teadmata kust esile hüpanud, ei ole nende inimeste väljamõeldis, kes nimetavad end proletaarset kultuuri spetsialistideks. Kõik see on täielik rumalus. Proletaarne kultuur peab kujunema nende teadmismisvarude seaduspäraseks arenduseks, mis inimkond on välja töötanud kapitalistliku ühiskonna, mõisnike ühiskonna, ametnike ühiskonna surve all.“⁹

Bolševike partei ja Nõukogude valitsus asusidki ehitama sotsialistlikku kultuuri suure Lenini õpetuse alusel, võttes mineviku kultuuri-pärandist kõige selle, mis on seal positiivset.

Uhtse nõukogude sotsialistliku kultuuri ülesehitamisel kasutati ja kasutatakse kõigi Nõukogude rahvaste kultuuripärandit, eriti aga suure vene rahva kultuuri rikkalikke progressiivseid, demokraatlikke ja revolutsioonilisi traditsioone, mis on avaldanud ja avaldavad ülimalt viljastavat mõju nõukogude kultuuri hoogsale arenemisele.

Marksism õpetab, et kultuur — teadus, filosoofia, ühiskondlikud ja poliitilised vaated, moraal — on baasi pealisehitus, kajastades baasi seisundit, vajadusi ja huvisid. Pealisehitus ei ole ega saagi olla ükskõikne baasi saatuse suhtes, nagu rõhutas seltsimees Stalin oma äsjastes töödes keeleteaduse kohta, vaid asub ja peabki asuma oma baasi suhtes aktiivse kaitse positsioonil. „Pealisehitusel tarvitseb ainult loobuda sellest oma teenivast osast, pealisehitusel tarvitseb ainult oma baasi aktiivse kaitsmise positsioonilt üle minna temasse ükskõikse suhtumise positsioonile, klassidesse ühesuguse suhtumise positsioonile,“ õpetab seltsimees Stalin, „ja ta kaotab oma kvaliteedi ning lakab olemast pealisehitus.“¹⁰

Selle marksistlik-leninliku õpetuse valguses baasi ja pealisehituse omavahelistest suhetest paistab veelgi teravamalt silma proletkultlaste vaadete ekslikkus, kes jutlustasid sotsialistliku kultuuri sõltumatusest ja autonoomsusest bolševike partei ja nõukogude võimu poliitika suhtes. Neile antimarksistlikele vaadetele andis V. I. Lenin hävitava hinnangu oma resolutsiooniprojektis, mis võeti vastu Proletaarsete

⁹ V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded“, Tallinn, 1944, lk. 8.

¹⁰ J. Stalin, „Marksismist keeleteaduses“, Tallinn, 1950, lk. 5.

Kultuurhariduslike Organisatsioonide Koondise kongressil nädalapäevad pärast tema kõnet „Noorsooühingute ülesanded“.

Selles resolutsioonis rõhutas V. I. Lenin, et „... ainult marksistlik maailmavaade on revolutsioonilise proletariaadi huvide, seisukohtade ja kultuuri õigeks väljenduseks“, mispärast „Nõukogude Töölis-Talu-poegade Vabariigis peab kogu hariduse korraldus nagu poliitilishariduslikul alal üldse, nii eriti kunsti alal olema läbi imbunud proletariaadi klassivõitluse vaimuga ta diktatuuri eesmärkide eduka teostamise eest, s. o. kodanluse kukutamise, klasside kaotamise, inimese igasuguse ekspluateerimise kõrvaldamise eest inimese poolt“.¹¹

Bolševike partei ja nõukogude võim asusid otsustavalt teostama Lenini juhtmõtteid sotsialistliku kultuuri tihedaimast seosest bolševike partei poliitikaga, mõistes järsult hukka kõik apoliitilisuse avaldused, esinegu need siis mis kultuurialal tahes.

Kui eesti nõukoguliku kultuuri ülesehitamisel pole tulnud kokku põrgata proletkultlaste eksivaadetega, siis on meil esinenud Lenini seisukohtade moonutamist teises suunas — eesti kodanlike natsionalistide riismed on püüdnud tassida meie nõukogulikku tänapäeva ka mineviku reaktsioonilisi nähtusi (näit. „Noor-Eesti“, „Siuru“, „Tara-piita“ kirjanduslikud rühmitused). EK(b)PKK VIII pleenum andis otsustava vastulöögi niisugustele vääradele tendentsidele, nõudes kultuuri-pärandi hindamisel leninlike seisukohtade alatist silmaspidamist ja kõigi reaktsiooniliste kodanlike mõjude põhjalikku väljajuurimist.

Sotsialistliku kultuuri ülesehitamise leninlike põhimõtete kaitsmise ja elluviimise väljapaistvaiks eeskujudeks on bolševike partei Keskkomitee otsused ideoloogilistes küsimustes pärast Isamaasõda. Neis mõistetakse järsult hukka kõik ideetuse, apoliitilisuse, ebaprintsiipiaalsuse ja roiskuva Lääne kapitalistliku kultuuri ees kummardamise nähtused, esinegu need siis kirjanduses, kirjandus- ja kunstikriitikas, muusikas, kinokunstis või mujal.

Need printsiipiaalsed otsused on avaldanud ülimalt edasiviivat mõju kogu nõukogude kultuuri arengule. Ka eesti nõukoguliku kirjanduse ja helikunsti viimaste aastate väljapaistvad saavutused on vahetult seotud bolševike partei Keskkomitee nende otsuste viljaka mõjuga.

Kõige selle tulemusena täheldame sõjajärgseil aastail nõukogude kultuuri uut võimsat tõusu.

Kõrvuti sotsialistliku kultuuri ülesehitamise põhimõtteliste küsimuste lahendamisega näitab V. I. Lenin kätte õige tee ka nõukogude kooli ja pedagoogika ülesehitamiseks. Ta ütleb:

„Räägitakse, et vana kool oli õppimise kool, drillimise kool, tuupimise kool. See on tõsi, kuid siiski on tarvis osata vahet teha selle vahel, mis vanas koolis oli halba, ja selle vahel, mis meile on kasulik,

¹¹ Kogumik Marx, Engels, Lenin, Stalin „Kultuurist ja kasvatuses“, Tallinn, 1947, lk-d 144 ja 145.

on tarvis osata temast välja valida see, mis kommunismile on tarvilik.¹²

Edasi osutab V. I. Lenin, et kuigi vana kool oli tuupimise kool, sundides inimesi omandama suure hulga tarbetuid, ülearseid teadmisi, ei järgne sellest hoopiski, nagu võiks nõukogude kool suhtuda ükskõikselt kindlate ja püsivate teadmiste omandamisele, sest „Kommunistiks võib saada vaid siis,“ õpetab V. I. Lenin, „kui rikastad oma mõistust kõigi nende vaimsete varade tundmisega, mida inimkond on välja töötanud.“¹³

Nõukogude kooli ülesehitamisel on bolševike partei alati teraselt silmas pidanud neid V. I. Lenini nõuandeid. Seetõttu suhtub nõukogude kool sügava lugupidamisega kõigesse sellesse, mis on head ja edasiviivat vanas koolis. Seepärast tutvustab nõukogude pedagoogika soojade sõnadega mineviku suuri kasvatusteadlasi, nagu näit. Komensky, Rousseau, Pestalozzi, Ušinski, Tšernõševski, Dobroljubov jt.

Nõukogude kooli ülesehitamisel leninlike juhtimõtete alusel on tulnud bolševike parteil seltsimees Stalini juhtimisel pidada lepitamatut võitlust kõigi ja igasuguste antileninlike moonutustega sel alal.

UK(b)P Keskkomitee 5. septembri 1931. a. otsus „Alg- ja keskkoolist“ mõistab kategooriliselt hukka nn. „projektide meetodi“ kogu koolitöö alusena, mis oli tuletatud antileninlikust „kooli väljasuremise teooriast“. 1936. a. 4. juuli otsuses „Pedoloogilistest moonutustest hariduse rahvakomissariaatide süsteemis“ ütles UK(b)P Keskkomitee kindlasõnaliselt, et nn. pedoloogide „teooria“ ja praktika, kus tegeldi esijoones lapse andekuse, edasijõudmise ja käitumise bioloogiliste ja sotsiaalsete „tegurite“ kindlaksmääramisega, on sügavasti ekslikud ja seetõttu kahjulikud nõukogude kooli arengule. Selle otsusega taastas UK(b)P Keskkomitee pedagoogika ja pedagoogide õigused.

Sel puhul märgitagu, et kodanliku Eesti olemasolu viimaseil aastail, seoses vana maailma üldise roiskumise ja laostumise teravnemisega, esines pedoloogia jutlustamist ja mõnevõrra pedoloogilist testitamist ka kodanliku Eesti koolides. Keegi Juhan Tork omandas tollal Tartu Ülikoolis koguni doktori kraadi selle vääropetuse kontseptsioonide valguses kirjutatud väitekirja kaitsmisega. 1940. a. jõudis Torki kõnealune „uurimus“ pealkirjaga „Eesti laste intelligents“ ilmuda ka trükis, kutsudes esile eesrindlike pedagoogide keskel pahameelt ja hukkamõistu. Ka pedagoogilises ajakirjanduses leidis see „uurimus“ tollal kritiseerimist.

Eesti nõukoguliku kooli ülesehitamise edu huvides on tungivalt tarvis leninlike juhtimõtete alusel läbi töötada meie sünnimaa pedagoogiline pärand.

Kõrvuti kõigi kahjulike kodanlike mõjude väljajuurimisega nõukogude pedagoogikast ja nõukogude kooli praktikast rõhutas UK(b)P

¹² V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded“, Tallinn, 1944, lk. 6.

¹³ Sealsamas, lk-d 8 ja 9.

Keskkomitee korduvalt oma otsustes teadmiste kindla ja püsiva omandamise leninlikku põhimõtet. Juba eespool osutatud 1931. a. 5. septembri otsus märgib nõukogude kooli põhilise puudusena seda, et ta ei anna vajalikul hulgal üldhariduslikke teadmisi, ja UK(b)P Keskkomitee 1932. a. 25. augusti otsus, märkinud mõningat edu selle puuduste kõrvaldamisel, nõuab nõukogude koolilt „... kindlustada teaduste põhialuste tõelist, kindlat ja süstemaatilist omandamist laste poolt...“

Kõige selle tõttu on teadmiste kindluse ja süstemaatilisuse leninlik nõue leidnud kindla koha nõukogude didaktika printsiipide hulgas.

Meie vabariigi koolide mulluse õppeaasta kokkuvõtted näitavad, et paljud õpilased ei suutnud omandada rahuldavalt õppeprogrammides ettenähtud teadmisi, oskusi ja vilumusi, mistõttu nad jäeti klassikursust kordama. See on tõsiseimaks puuduseks meie koolide ja õpetajate töös. Nagu kinnitavad sisseastumiseksamid keskeriõppeasutistesse ja kõrgematesse koolidesse, jätab tõsiselt soovida teadmiste kindlus ja süstemaatilisus ka paljudel üldhariduslike koolide lõpetajail. Seetõttu tuleb meie koolidel ja õpetajail veelgi visamalt töötada teadmiste omandamise kindluse ja süstemaatilise leninlike põhimõtete teostamiseks.

Asetades oma kõnes küsimuse, kuidas noorsugu peab kommunismi õppima, annab V. I. Lenin sellele järgmise vastuse:

„Ta saab õppida kommunismi vaid siis, kui ta iga sammu oma õppimises, kasvatuses ja hariduses seob proletaarlaste ja töötava rahva lakkamatu võitlusega vana ekspluaatorliku ühiskonna vastu.“¹⁴

Siit järgneb nõukogude ühiskonna ja nõukogude kooli tihedaima vastastikuse seose nõue. Õpetusprotsess nõukogude koolis peab tuginema marksistlikule tunnetusteooriale, mille oli sõnastas V. I. Lenin oma „Filosoofilistes vihikutes“ järgmiselt: „elavalt tajumiselt abstraktselle mõtlemisele ja sealt praktikasse — niisugune on tõe tunnetamise, objektiivse reaalsuse tunnetamise dialektiline tee.“

Seepärast peab nõukogude kool siduma pakutavad teadmised sotsialistliku ülesehitustöö praktikaga, osutama alati nende rakendamisele igapäevases elus, andma õpilastele põhiteadmisi kaasaja tootmisprotsessidest — ühe sõnaga teostama V. I. Lenini poolt väljatöötatud polütehnilise hariduse printsiipi. Õpilaste mitmealased huviringid, ekskursioonid ja õpilaste jõukohane osavõtt ühiskondlikust tööst pakuvad klassitunnile tõhusat abi selle leninliku põhimõtte teostamisel.

Ulisuure tähtsusega nõukogude kooli ja pedagoogika arengule on V. I. Lenini juhtmõtted kommunistliku moraali kasvatamisest.

Tuues esile kodanliku moraali klassiolemuse ja selle hundiseadused, naeruvääristab V. I. Lenin samas kodanluse ideoloogide katseid kujutada moraali jumala käskudena, väljaspool ühiskonda ja klasse seisva nähtusena.

¹⁴ Sealsamas, lk. 17.

Kõigele sellele vastandab V. I. Lenin kommunistliku kõlbluse ülla üldinimliku olemuse:

„Kommunistliku kõlbluse aluseks on võitlus kommunismi kindlustamise ja elluviimise eest.“¹⁵ Ta nõuab, et nõukogude noorsoo kasvatus, haridus ja õpetus olgu temas kommunistliku moraali kasvatuseks.

*

Järjekindlalt ja vankumatult ellu viies Lenini-Stalini juhtmõtteid kommunistlikust kasvatuses ja hariduses, teostas Nõukogudema kuulsusrikka bolševike partei juhtimisel tõelise kultuurirevolutsiooni. Meie suur kodumaa muutus haritud ja kultuurseks maaks. Kuskil mujal maailmas ei pühendata nii tõsist tähelepanu noorsoo ja kogu rahva haridusküsimustele kui meil, Nõukogudemaal. Samal ajal käivad kool ja haridus kapitalistlikes maades üha enam allamäge, rahvahulka haridusvõimalusi kitsendatakse järjest, et ka selle arvel saada vahendeid meeletuiks ja kuritegelikeks sõjalisteks ettevalmistusteks.

Seltsimees Stalini targal juhtimisel liigub Nõukogudema kiirel sammul kommunismile. See tõstab veelgi nõukogude kooli ülesandeid ja vastutust noorpõlve ettevalmistamisel, kes on stalinliku ajastu suurte ülesannete vääriline. Kõik see kohustab meie vabariigi õppejõude visalt ja järjekindlalt uurima marksismi-leninismi, Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetust kommunistlikust kasvatuses, õpetusest ja haridusest.

¹⁵ V. I. Lenin, „Noorsooühingute ülesanded“, Tallinn, 1944, lk. 18.

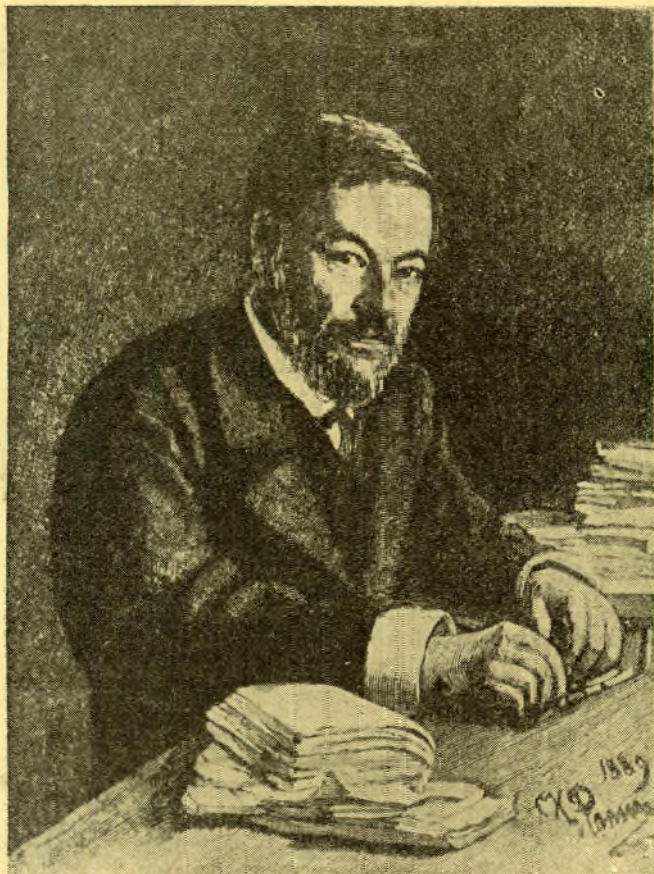
Vene füsioloogia isa.

(Ivan Mihhailovitš Setšenovi 45. surma-aastapäeva puhul.)

H. S. KOŠTOJANTS,

NSV Liidu Teaduste Akadeemia kirjavahetajaliige.

Kuulsate nimede hulgas, kelle üle vene rahvas tunneb uhkust, keda nimetas seltsimees Stalin oma unustamatus kõnes 1941. a. karmil novembripäeval, kõlas ka vene füsioloogiateaduse rajaja Ivan Mihhailovitš Setšenovi nimi. I. M. Setšenov oli suure vene teadlase

ja filosoofi-revolutsionääri N. G. Tšernõševski kaas-aegne ja kuulus intelligentsi tollesse ossa, kes oli Venemaa 60-ndate aastate revolutsioonilise liikumise jõudude põhiliseks lätteks. Ta ühines selle liikumisega algusest peale ja jäi truuks viimase põhimõttele oma elu lõpuni. 60-ndate aastate revolutsioonilised demokraadid tõstsid võitluslipu isevalitsuse vastu poliitikas ja spekulatiivse suuna ning idealismi vastu filosoofias ja teaduses. Selles vene ühiskondliku mõtte väljapaistvas liikumises etendas ülisuurt osa loodusteaduse saavutuste ja looduseuurijate tööde pro-

paganda. Selle perioodi võitleva loodusteaduse väljapaistvaimaks ja eredaimaks esindajaks oli I. M. Setšenov.

Ivan Mihhailovitš Setšenov sündis 13. aug. 1829. a. Tjoplõi Stani külas Simbirski kubermangus (praegu Gorki krai) vene eruohvitseri perekonnas.

14. eluaastani kasvatati I. M. Setšenov Tjoplõi Stanis. Vanemad valmistasid teda ette Kaasani gümnaasiumi astumiseks, kuid 1839. a. suri tema isa ja ohvitserist vanema venna nõuandel otsustas ema saata poja sõjakooli. Valik langes Mihhailovi Insenerikoolile Peterburis. Selles koolis said alghariduse Venemaa paljud kuulsad sõjaväelased. Uksvahe õppisid seal koos I. M. Setšenoviga ka kirjanikud Dostojevski ja Grigorovitš.

Mihhailovi Insenerikoolis omandas I. M. Setšenov soliidse ettevalmistuse matemaatikas, füüsikas ja keemias. Need teadmised abistasid I. M. Setšenovi tõhusalt tema edaspidises teaduslikus töös. Uurides organismi elutegevuse keerulisi avaldusi, kasutas ta alati füüsika ja keemia seadusi.

Pärast Mihhailovi Insenerikooli lõpetamist saadeti sapöörioohvitser Setšenov Kiievisse. Teda ootas ees tavaline sõjaväelase-karjäär.

Vahepeal olid virgunud vene ühiskonnas uued võimsad jõud. Venemaa kõigis kohtades loeti suure kriitiku ja mõtleja Belinski tuliseid artikleid. Uha valjemini kõlas Herzeni hääl. Moskva Ulikooli auditoriumid olid üliõpilastest tulvil, kui seal esines 40.—50-ndate aastate suur vene ajaloolane ja ühiskonnategelane professor Granovski. Juba valmistus ühiskondlikule areenile astumiseks 60-ndate aastate revolutsiooniliste demokraatide kuulus põlvkond.

Kiievis olles kuulis I. M. Setšenov 1848. a. esmakordselt Granovski nime. Ta hakkas palju lugema ja juurdlema arstiteadlase elukutse üle, mis töötas avada laialdasi võimalusi rahva teenimiseks. Ja Setšenov tegi järsu pöörde oma eluteel. Pärast pikki ja visasid pealekäimisi vabastati ta sapööriteenistusest. 1850. a. oktoobri algul sõitis ta Moskvasse. Siin sattus ta kohe inimeste keskele, kes olid lähedased kuulsale professorile Granovskile.

I. M. Setšenov astus arstiteaduskonda. Kuid õhinal kuulas ta ka Granovski ja Kudrjajtsevi loenguid filosoofiateaduskonnas.

Neil aastail tutvus I. M. Setšenov kuulsa arsti S. P. Botkiniga. Nad said sõpradeks ja pidasid pikka aega ühiskondlikke ja teaduslikke sidemeid.

Filosoofiline maailmavaade, mis õigupoolest tõstiski I. M. Setšenovi uusaja geniaalsete looduseuurijate ridadesse, kujunes 40.—60-ndate aastate vene klassikalise filosoofilise mõtte tormilise tõusu mõjul. I. M. Setšenovi õpetajaks olid Belinski, Herzen ja Tšernõševski.

Suured vene füsioloogid-materialistid olid arvamisel, et loodusteaduse uurimisel on ülisuur tähtsus revolutsioonilise maailmavaate kujunemisele. Tšernõševski, Herzen ja Pissarev esinesid loodusteaduse tuliste pooldajatena. Herzeni „Письма об изучении природы“ ja tema

teised filosoofilised tööd kõlasid kirgliku üleskutsena loodusteaduse tundmaõppimise aadressil.

Eesrindlik noorsugu reageeris elavalt nende ühiskonnategelaste üleskutsele ja luges ahnelt uusimat loodusteaduslikku kirjandust. Vastusena sellele organiseerisid reaktionärid sõjakäigu materialistliku teaduse ja isiklikult Tšernõševski vastu. Just sel ajal ilmus vene teaduse parimaid teoseid loodusteaduse alal — I. M. Setšenovi töö „Peaju refleksid“ (1868. a.). See teos valgustas füsioloogia teed aastakümneid ja sai programmiks iseseisva loodusteaduse kujunemisele Venemaal läinud sajandi 60-ndail aastail. Selles töös on alus pandud vene füsioloogia suurepärasele materialistlikule traditsioonile ja seda kindlasti põhjendatud suurima teadusliku probleemi, teadvuse probleemi uurimisel ja lahtimõtestamisel.

Lõpetanud 1856. a. Moskva Ülikooli, sõitis I. M. Setšenov välismaale, et ette valmistada teaduslikule tegevusele. Töös välismaal esines I. M. Setšenov esimestest päevadest peale täiesti iseseisva teadlasena, valides oma uurimuse teemaks „Tugeva alkoholimürgituse mõju organismile“ ja kavandades ise uurimisplaani. I. M. Setšenov ütles, et selle teema dikteerisid talle ühiskondlikud põhjused. I. M. Setšenovi uurimus oli aluseks tema hiilgavale väitekirjale „Materjale tulevasele alkoholijoovastuse füsioloogiale“ (1860).

Oma kolmeaastase töötamise kestel Lääne-Euroopa laboratoriumides oskas noor Setšenov tõusta maailma suurimate füsioloogide ridadele, kelle autoriteeti ei saanud jätta arvestamata füsioloogia välja- ja paistvaimad esindajad.

Jõudnud oma uurimistöö jätkamiseks Heidelbergi kuulsas füüsiku-füsioloogi Helmholtzi juurde, astus I. M. Setšenov geniaalse vene keemiku D. I. Mendelejevi ringi, ja mõlema vene suurima looduseuuri ja vahel kujunes kestev ja sügav vaimne side. D. I. Mendelejevi korteris peeti elavat mõttevahetust teaduslikel teemadel ja loeti vene kirjanduse uudisteoseid. Siinsamas kuulasid kokkutulnud geniaalse vene muusikamehe ja keemiku Borodini klaverimängu.

1859. a. lõpul võimaldus I. M. Setšenovil saada professori koht Peterburi Meditsiinilis-kirurgilises Akadeemias. 1860. aasta veebruaris pöördus ta Venemaale tagasi.

Füsioloogia õpetamise tõstis I. M. Setšenov Meditsiinilis-kirurgilises Akadeemias väga kõrgele tasemele. Ta üksnes ei kirjeldanud üliõpilastele seda, mis teadus on juba saavutanud, vaid märkis ära ka teaduse edaspidise arengu laialdased perspektiivid. „Andekas lektor avas kuulajatele range järjekindlusega vististi looduse raamatu kõige salajasemad leheküljed,“ meenutab Setšenov kaasaegne. „Noorusliku vaimustusega, ise täis usku teaduse ja mõistuse jõusse, õpetas ta neile oskust asetada loodusele küsimusi ja saada temalt vastust.“

1860. a. kuulutas Venemaa Teaduste Akadeemia vakantseks füsioloogia ja anatoomia adjunktprofessori koha vene teadlastele. I. M. Set-

šenov reageeris Teaduste Akadeemia kuulutusele ja kirjutas sinna 1860. a. 1. detsembril palve, milles palus „osutada temale au tema arvamisega võistlejate hulka nimetatud kohale“. Kuid kulissidetagune võitlus, mida pidas saksa partei Teaduste Akadeemias, näitas I. M. Setšenovile, et tema kandidatuuril pole mingeid lootusi edule, hoolimata suurimate vene teadlaste ja eriti kuulsa keemiku N. N. Zinini toetusest, kes pani ette arvata I. M. Setšenov Venemaa Teaduste Akadeemia tegevliikmete koosseisu. 1860. a. 22. detsembril võttis I. M. Setšenov oma avalduse tagasi.

Tsaarivalitsuse karmid repressioonid üliõpilaste vastu, Tšernõševski loengute ärakeelamine, reaktsiooni määramine — kõik see lõi talumatud töötingimused Setšenovile. Ta saavutas enda vabastamise ja sõitis 1862. a. Pariisi, et töötada Claude Bernard'i juures. Siin õnnestus I. M. Setšenovil teha teaduslik avastus, mis tegi ta nime teaduses surematuks. Sooritades konnadega katseid avastas ta nende peajus erilised mehhanismid, mis pärsivad reflekse — välisärritusele järgnevaid liigutusi.

I. M. Setšenov lahkas konnal peaju ja seljaaju ülemise osa, ent seejärel tegi ristlõike nn. nägemiskühmude piirkonnas (peajus). Panes sel viisil prepareeritud konna lõualuud pidi rippuma, kastis ta tema tagumised jäsemed väävelhappe lahusesse ja vaatas kellalt (või metronoomi abil), kui palju aega kulub selle momendini, kui konn tõmbab jalad lahusest välja. Sel lihtsal viisil, mida kasutatakse tänini, määras I. M. Setšenov kindlaks, kui kiiresti järgneb välisärritusele reflektorine liigutus.

Tehes korduvalt neid katseid pani I. M. Setšenov tähele huvitavat nähtust. Kui ta ärritas soolakristalliga konna aju nägemiskühmu läbilõikamise piirkonnas, siis pikenes tunduvalt aeg, mille möödumisel konn tõmbas tagumised jäsemed väävelhappe lahusest välja, s. t. pikenes reflektorse liigutuse ilmumise aeg. Kui ta puudutas sellesama soolakristalliga ristlõiget peaju teistes kohtades, ei avaldanud see mingit mõju refleksi ilmumisele. Sellest tegi I. M. Setšenov järelduse, et peajus on keskused, mis avaldavad pidurdavat e. pärssivat mõju reflektorsete aktide ilmumise kiirusele. Sellele avastusele anti nimeks tsentraalne pärssimine ja pärssimiskeskust ennast hakati nimetama „Setšenovi tsentriks“.

Rahuldumata katsete tulemustega konnadel otsustas I. M. Setšenov kontrollida oma järelduste õigsust iseendal. Ta teadis, et käe äratõmbamise refleksi võib inimesel peatada mitmel viisil, näiteks hammaste kokkusurumise, rinna- ja kõhulihaste tugeva pingutamise ja seejuures hinge kinnipidamisega. Ta pistabki oma käe väävelhappe lahusesse. Tugeva tahtepingutusega katsub ta ülalkirjeldatud viisil käe äratõmbamise refleksi peatada. Põletava valu tunne käes lõppeski ega ilmunud kogu aeg seni, kuni I. M. Setšenov tahtejõuga toetas lihaste pingutust. See oli tema järelduste otsustavaks kinnituseks.

I. M. Setšenovi avastus heitis eredat valgust närvisüsteemi tööle, sellele keerulisimale tööle, millega inimesel on seotud psüühika ja teadvus. Sai võimalikuks otsida võtit välisärritusele järgnevate väga mitmesuguste reflektorsete liigutuste mõistmiseks elavorganismide juures. Kõrvaldati kate sellelt hämmastavalt faktilt, et inimese tahe on suuteline peatama reflekside ilmumist, kaasa arvatud lihaste niisugused rütmilised kokkutõmbed, nagu neid täheldame südame puhul.

Sellel I. M. Setšenovi maailmavaate kujunemise otsustaval perioodil sai ta kirja oma tulevaselt abikaasalt Maria Aleksandrovna Bokovalt. Bokova andis talle edasi ajakirja „Sovremennik“ toimetaja, kuulsa vene luuletaja N. A. Nekrassovi palve saata ajakirjale artikkel loodusteaduse aktuaalsetest küsimustest. I. M. Setšenov nõustus meeleldi selle palvega. Sellele artiklile, mille ta lõpetas pärast Venemaale tagasi jõudmist, pani ta pealkirjaks: „Katse viia psüühiliste nähtuste tokkimisviisi füsioloogilistele alustele“. Tsensuuri tõttu tuli „Sovremenniku“ toimetusel sõnastada pealkiri nii: „Katse viia füsioloogilised alused psüühilistesse protsessidesse.“ Ka see ei aidanud: tsaaritsensuur keelas avaldada I. M. Setšenovi tööd ajakirjas „Sovremennik“.

See I. M. Setšenovi töö pealkirja all „Peaaju refleksid“ toodi ära 1863. a. ajakirjas „Meditinski vestnik“. Sellesama töö ilmumine eri raamatuna tegi I. M. Setšenovi nime kiiresti lähedaseks ja kalliks Venemaa kõigile eesrindlikele inimestele, kutsudes samas esile ägeid proteste reaktsionääride leerist. Autori vastu alustati kohtuprotsessi, aga tema raamat pandi aresti alla. Üle aasta oli raamat keelu all. Uksnes kartus, et raamatu vastu rakendatud abinõud võivad tõsta huvi selle vastu, sundis tsaaritsensuuri laskma raamat vabaks.

Oma töös „Peaaju refleksid“ kõrvaldas I. M. Setšenov esmakordselt katte tolle ajani valgustamata seisnud psüühilistelt nähtustelt.

Ta näitas, et teadvuse suure saladuse võib välja selgitada loodusteaduse meetoditega, materialistlike meetoditega.

Oma põhiteesist, et väliskeskkonna ärritused avaldavad kujundavat mõju psüühilisele tegevusele, tegi I. M. Setšenov kaugeleulatuvaid revolutsioonilisi järeldusi. Ta kirjutas, et teaduse objektiivsed andmed tõendavad kõigi inimeste võrdsust, et kasvatus ja haridusega on võimalik tõsta kõrgele kultuuritasemele ka kõige mahajäänud rahvad.

See I. M. Setšenovi töö oli lähtepunktiks tingitud reflekside õpetuse loomisel, mis on kaasaja teaduse suurimaks saavutuseks. Selle õpetuse looja I. P. Pavlov ütles ühes oma esinemises: „Meie uurimuste lähtepunkti kannan ma 1863. aasta lõppu, Setšenovi tuntud töö „Peaaju refleksid“ ilmumisele.“

Enne Setšenovi ja Pavlovit jäid kõik kuulsad uurijad abitult seisma nn. vaimse tegevuse ees: uurida seda nendesamade meetoditega, millega nad uurisid nn. kehalist tegevust, näis neile võimatu. Setšenov ja Pavlov ületasid selle raja, mis paistis ületamatuna. Näd võitsid kuristiku kehalise ja vaimse tegevuse vahel. Suured õpetlased tõen-

dasid alatiseks ammendava veenvusega mõlema tegevuse ühtsust ja vastastikust tingitavust.

I. M. Setšenov seadis enesele ülesandeks rakendada psühholoogias objektiivse füsioloogilise uurimise meetodeid. See ülesanne oli väga julge, keeruline ja ülimalt ulatuslik. I. M. Setšenovil oli vaja läbi vaadata määratu psühholoogia-alane kirjandus, kriitiliselt hinnata ja ümber mõtestada senised teoreetilised seisukohad psühholoogias. Kirjadest M. A. Bokovale saame teada, missugune pettumus valdas I. M. Setšenovi, kui ta hakkas uurima euroopa, peaaesjalikult saksa psühholoogilist ja filosoofilist kirjandust. „...Ma tõdesin kindlasti, et inimesel, kes uurib psühholoogiat, pole põhjust pilku heita saksa transtsendentalistidele, s. t. Kantile, Fichtele, Schellingile ja Hegelile.“ (1867. a. 29. okt. kiri.)

Uhest hilisemast kirjast loeme: „Et ma tellisin siinsest raamatukauplusest kõik filosoofilised raamatud, siis saadeti mulle neil päevil sääranane uusim lollus, et ma, proovinud lugeda, ei saanud ühestki sõnast kindlasti aru... Tunnustan avameelselt, et saksa metafüüsika uurimiseks (millest kõnelesin Teile) ei jätku mul tuju.“

Uhenduses saksa psühholoogia idealistliku suunaga tekkis Setšenovil mõte, kas ei saaks tema Leipzигis viibimise aegu korraldada seal süstemaatilisi vaidlusi psühholoogia põhiküsimustes, nagu selgub tema 1867. a. 4. novembri kirjast.

Kuid see diskussioon, mida teaduse huvides I. M. Setšenov väga igatses, ei alanud Saksa-, vaid Venemaal. Diskussiooni motiiviks idealistliku suuna psühholoogidega kujunes K. D. Kavelini raamat „Psühholoogia ülesanded“, mis ilmus 1871. a. See raamat oli faktiliselt suunatud I. M. Setšenovi töö „Peaaju refleksid“ vastu.

Lugenud läbi Kavelini raamatu, kirjutas I. M. Setšenov selle kohta halastamatu arvustuse, mis avaldati ajakirjas „Vestnik Jevropõ“. See artikkel ilmus hiljem eri väljaandena pealkirja all „Kellel ja kuidas käsitleda psühholoogiat“.

Kavelini idealistlikele vaadetele vastandas I. M. Setšenov materialistlikud seisukohad. Inimest kõigis tema avaldustes käsitas I. M. Setšenov looduse lahutamatu osana: „Inimene on teatud üksus nähtuste reas, mis esinevad meie planeedil, ja kogu tema elu, ka vaimne elu, kuivõrd see saab olla teadusliku uurimise esemeks, on maine nähtus. Mõttes võime lahutada oma keha ja oma vaimse elu kõigest ümbritsevast, nagu eraldame mõttes värvuse, vormi ja suuruse terviklikust esemest, kuid kas vastab sellele eraldamisele tõeline lahusolek? Ilmest mitte, sest see tähendaks lahti kiskuda inimest tema maise olemasolu kõigist tingimustest.“

I. M. Setšenovi artikkel tõendas psühholoogide-idealistide teooriate ebateaduslikkust ja nende väidete absurdsust, et inimene kehalise olemusena allub materiaalse maailma seadustele, aga vaimse olemusena seisab ta väljaspool neid seadusi. Selles artiklis püstitas I. M. Setše-

nov julge ülesande jälgida, kuidas arenevad psüühilised nähtused üksikul inimesel, ent samuti kogu elava maailma evolutsioonis.

Oma pikaajalise töö üldisi tulemusi materialistliku psühholoogia loomisel käsitles I. M. Setšenov silmapaistvas raamatus „Mõtte elemendid“. Parandatuna ja tunduvalt täiendatuna ilmus I. M. Setšenovi see töö eri raamatuna 1903. a., köites V. I. Lenini tähelepanu. Just I. M. Setšenovi kõnealune töö andis I. P. Pavlovile põhjust ühel füsioloogide rahvusvahelisel kongressil öelda: „Ma olen veendunud, et läheneb inimliku mõtte tähtis etapp, millal füsioloogiline ja psühholoogiline, objektiivne ja subjektiivne ühte sulavad, millal faktiliselt lahendatakse või langeb ära loomulikul teel piinav vastuolu ehk minu teadvuse vastandamine minu kehale.“

Enam kui 30 aastat oma teaduslikku tegevust pühendas I. M. Setšenov psüühiliste nähtuste sügavale uurimisele. K. A. Timirjazev, hinnates XIX saj. loodusteaduse saavutusi kogu maailmas, rõhutas I. M. Setšenovi ülisuurt osa, kes tema arvates oli „vististi sügavaim uurija teadusliku psühholoogia alal“, „peatumata selle kõige keerulisemate küsimuste ees ja asudes nende lahendamisele ... õpetlase ettevaatlikkuse ja mõtleja läbitungivusega ...“.

I. M. Setšenov suutis asuda niisugusele novaatorlikule tööle loodusteaduse ühel kõige raskemal alal seetõttu, et ta uuris erakordse konkreetsuse ja sügavusega nii kesk- kui ka perifeerse närvisüsteemi füsioloogiliste protsesside põhilisi seaduspärasusi. Tema avastas terve rea kesknärvisüsteemi tegevuse põhilisi seadusi ja esijoones nn. tsentraalse pärssimise nähtuse, millest kõneldi eespool.

I. M. Setšenov, aga ka tema lähim õpilane N. E. Vvedenski kirjeldasid juba möödunud sajandi 80-ndail aastail üht kesknärvisüsteemi füsioloogia tähtsaimat seaduspärasust, mis määrab ära mitmesuguste antagonistlike lihaste tegevuse reguleerimise mehhanismi. Kujutlus loomade liigutuste koordineerimise füsioloogilistest mehhanismidest seotakse kaasaja füsioloogilises kirjanduses inglise füsioloogi Sherringtoni nimega. Aga tõepoolest on teadus tänu võlgu just I. M. Setšenovile ja tema õpilastele selle õpetuse loomise ja katselise põhjendamise eest.

Keeruliste liigutusaktide koordineerimise mehhanismide kaasaja käsitusel omab suurt tähtsust kujutlus tundenärvide lõpmeist lihaste elementides. Lihaste süsteemi kujutleb kaasaja füsioloogia omalaadse mee-elundina, mille signaalidel on põhiline tähtsus mitmesuguste lihasgruppide rütmilise töö reflektorsete aktide reguleerimisel, mille tagajärjeks ongi loomsete organismide püsivad ja otstarbekohased liigutused. Inimene, kellel puudub lihastunne, ei suuda ruumis orienteeruda ja tasakaalu säilitada.

Õpetus lihaste osast mee-elundina seotakse samuti nüüdisajal lääne-euroopa teadlaste nimedega. Kuid selle õpetuse sõnastas

I. M. Setšenov, kes kõneles juba läinud sajandi 60-ndail aastail nn. „pimedast lihastundest“.

Ulisuure tähtsusega on I. M. Setšenovi tööd perioodiliste elektri-võngete avastamisel kesknärvisüsteemis. Esmakordselt osutas I. M. Setšenov sellele seigale 1881. a. Me teame, kui laialdaselt on praegu arenenud nn. bioelektrilise voolu uurimine kesknärvisüsteemis, sealhulgas peaaigus. Selle viljaka suuna algatajaks oli füsioloogias I. M. Setšenov.

Erakordselt suure tähtsusega on samuti I. M. Setšenovi ja eriti tema õpilase N. E. Vvedenski tööd perifeerse närvi füsioloogias. Nagu I. M. Setšenovi avastatud tsentraalse pärssimise (Setšenovi pärssimise) nähtus, nii ka perifeersete närvikiudude pärssimise (Vvedenski pärssimise) nähtus on aluseks kaasaja füsioloogia-laboratooriumide uurimistööle.

Eriti tuleb rõhutada I. M. Setšenovi seda tööloiku, mis on vähe tuntud isegi selle ala eriteadlaste keskel — see on I. M. Setšenovi füüsilis-keemiliste uurimuste ala. Alustades juba oma teadusliku töö koidikul veres leiduvate gaaside uurimist, jõudis I. M. Setšenov vajadusele uurida loomsete organismide hingamisprotsessis hapniku ja süsihappegaasi verega ühinemise ja verest eraldumise füüsilis-keemilisi seaduspärasusi. Seistes nende oma aja kohta mõistatuslike küsimuste ees, otsustas I. M. Setšenov rakendada nende uurimiseks füüsilis-keemilisi meetodeid. Üle 30 aasta oma teaduslikku tegevust pühendas ta selle küsimuse uurimiseks, kusjuures selgitas välja mitte üksnes gaaside verega ühinemise ja gaaside verest eraldumise olemuse, vaid avastas ka terve rea nähtusi, mis on omandanud suure tähtsuse lahuste füüsilise keemia edaspidisele arengule. I. M. Setšenovile kuulub spetsiaalne valem nimega „Setšenovi valem“, mis määrab kindlaks gaaside ositumise soolalahustes.

I. M. Setšenovi tööd veres leiduvate gaaside uurimisel ühenduses organismide hingamisküsimustega andsid talle võimaluse asuda inimese füsioloogias täiesti uue küsimuse läbitöötamisele, mis tekkis seoses õhuruumi vallutamiselega inimese poolt. Esimesi ja väga tähtsaid töid inimese füsioloogia alal õhusõidul kuulub nimelt I. M. Setšenovile, kes möödunud sajandi 80-ndail aastail, ühenduses prantsuse õhusõitjate avariiga õhupallis „Zenit“, tegi esimesed füsioloogilised arvestused nende õhusõitjate hukkumise põhjendamiseks, osutades samas füsioloogilistele teedele võitluseks inimese kudede hingamisfunktsiooni rikkumisega kõrgel lennul.

I. M. Setšenovi erakordne teene seisneb ka selles, et ta kasutas füsioloogia kõiki saavutusi protsesside uurimiseks, mis kulgevad inimese organismis töötingimustes. Ta püüdis leida neid füsioloogilisi mehhanisme, millega on võimalik võidelda väsimusnähtuste vastu. On säilinud suurepärase ülesvõtte 70-aastasest Setšenovist, kes teeb iseendaga katset, et välja selgitada, mis viisil on võimalik vabastada

inimese käelihased kestvate rütmiliste liigutuste tagajärjel tekkinud väsimusest. I. M. Setšenovi väljapaistev raamat „Ülevaade tööliste liigutustest“, mis ilmus 90-ndate aastate algul, pani aluse uuele harule füsioloogias — töö füsioloogiale.

70-ndate aastate algus on seotud I. M. Setšenovil raskete elamustega. Tema hiilgav novaatorlik tegevus Meditsiinilis-kirurgilises Akadeemias tõmbab enesele tsaarivalitsuse erilise tähelepanu. Reaktsiooni pooldajad, keda oli hirmutanud andeka õpetlase kasvav populaarsus ja tema revolutsiooniline mõju üliõpilaskonna eesrindlikule osale, otsustasid maksku mis maksab lahti saada neile sobimatust professorist. Vene füsioloogia rajaja oli 1870. a. Meditsiinilis-kirurgilisest Akadeemiast faktiliselt minema aetud. I. M. Setšenovi Meditsiinilis-kirurgilisest Akadeemiast lahkumise väliseks põhjuseks oli fakt, et zooloogia kateedri vabale kohale ei valitud tema lähimat sõpra, nimekat vene teadlast I. I. Metšnikovi. I. M. Setšenovile avaldas rusuvat mõju Metšnikovi kandidatuuri väljajätmine. Meelekibedusega kirjutab ta Metšnikovile: „Akadeemiasse ma ei jää — see on kindel.“

Kuulus keemik Zinin pidas I. M. Setšenoviga läbirääkimisi tema töö asjus Teaduste Akadeemias. Setšenov andis selleks nõusoleku. Kuid ka sel korral osutus, et keiserliku Akadeemia ukсед olid temale suletud.

Et I. M. Setšenovil puudus võimalus töötada füsioloogias, leidis ta ajutist ulualust oma sõbra D. I. Mendelejevi laboratooriumis. Suurimal füsioloogil tuli seal töötada keemikuna. Mendelejevi ettepanekul tegi ta lämmastiku ja metüüleetri sünteesi, kirjeldades üksikasjaliselt selle ühendi omadusi. Kirjas Metšnikovile kirjutab ta kibestunult, et „on võimalik, et minust saab keemik, kuid muidugi on see unistus“.

Kuid sõbrad ei jäänud ükskõikseks I. M. Setšenovi saatuse suhtes. Nende pikaajalisi ja visasid pealekäimisi kroonis lõpuks edu. 1871. a. valiti Setšenov Odessas asuva Novorossiiski Ulikooli füsioloogia professoriks. Peaaegu kuus aastat viibis ta seal, tehes noorusliku energiaga uut suurt ja viljakat tööd. Ta jätkas Odessas oma spetsiaalseid uurimusi (eriti veres leiduvate gaaside uurimisel). Odessas viibides olid tal kõige tihedamad sidemed ülikooli eesrindlikemate professorite embrüoloog A. O. Kovalevski ja füüsik N. A. Umoviga. Koos oma abikaasaga võttis ta osa Charles Darwini kuulsate teoste, eriti tema „Inimese põlvnemine ja suguvalik“ tõlkimisest.

1876. a. valiti I. M. Setšenov Peterburi Ulikooli professoriks. Kaks-teist aastat (1876—1888) tööd Peterburi Ulikoolis andis erakordseid tulemusi vene füsioloogia edasiarendamiseks tervikuna. Sel perioodil lõi Setšenov vene füsioloogide tõelise kooli. Setšenovi õpilaste hulgas olid niisugused väljapaistvad teadlased nagu N. E. Vvedenski ja N. P. Kravkov. Neil aastail sooritatud uurimistööd närvisüsteemi füsioloogias nihutasid vene füsioloogia esikohale maailmas.

Peterburi Ulikooli professorite nõukogu palus anda I. M. Setšeno-

vile teenelise professori nimetuse, kuid palve lükati tagasi. Juba kolmandat korda tõstsid suurimad teadlased üles Setšenovi valimise küsimuse Teaduste Akadeemia tegevliikmeks. Ja jälle osutus „võimatuks“ anda suurimale vene füsioloogile akadeemiku nimetus.

Peaaegu kolm aastat oli I. M. Setšenov raskes hingelises seisundis. 1888. a. oli ta sunnitud lahkuma ka Peterburi Ülikoolist. Terve aasta viibis ta maal ja ainult sõprade tungival palvel otsustas ta lõpuks siirduda tööle Moskva Ülikooli. Maailmakuulus füsioloog, kes organiseeris kateedrid Meditsiinilis-kirurgilises Akadeemias, Peterburi ja Odessa Ülikoolis, sai tagasihoidliku eradotsendi koha!

Moskvasse jõudnud, hakkas ta lugema arstide klubis avalikke tasulisi loenguid. See andis talle napilt vahendeid teaduslike aparaatide ostmiseks.

Sel ajal tegi Karl Ludwig I. M. Setšenovile ettepaneku töötada tema laboratooriumis, kuid Setšenov lükkas selle ettepaneku tagasi. Ta ei tahtnud võõrsil töötada. Ta oli arvamusel, et teadlane peab tegema kodumaal oma teaduslikku ja pedagoogilist tööd.

Alles 1891. a. sai I. M. Setšenov lõpuks Moskva Ülikooli professoriks. Jälle kihas töö ülikooli füsioloogia-laboratooriumis. Taas peab I. M. Setšenov pikki tuliseid vestlusi, jagab sõpradega (Timirjazev, zooloog Menzbir, ajaloolane Kljutševski, maailmakirjanduse professor Storoženko, füüsikud Stoletov ja Umov) oma kavatsusi. Need olid eesrindliku vene teaduse parimad esindajad, ülemaailmse nimega teadlased.

Jäädes truuks 60-ndate aastate revolutsiooniliste demokraatide suurtele ideedele, hoidis I. M. Setšenov oma elu lõpuni uhkelt ja kindlalt vene teaduse lippu, kutsudes noorsugu üles teadust teenima.

1904. a. 4. detsembril saabus lõpuks päev, millal Keiserlik Teaduste Akadeemia pidas võimalikuks valida I. M. Setšenovi Teaduste Akadeemia auliikmeks. Kuid see tunnustus hilines. Juba aasta hiljem, 15. nov. 1905, suri Ivan Mihhailovitš Setšenov.

Viimase aasta oma elust pühendas I. M. Setšenov täielikult rahvaalgustamise suurele üritusele. 1903. a., olles 74 a. vana, võttis maailmakuulus füsioloog, vene füsioloogia rajaja ja isa, vastu ettepaneku hakata Pretšistenski töölikursuste (või nagu neid siis nimetati Pretšistenski klasside) õppejõuks. Erakordsest armastusest kuulajate, Moskva vabrikute tööliste vastu ja alustatud töö tähtsusest kõnelevad „Autobiograafiliste kirjade“ need leheküljed, mis on pühendatud I. M. Setšenovi elu ja tegevuse sellele perioodile.

Loov töö ja oma rahva teenimine olid Ivan Mihhailovitš Setšenovile kõikumatuks deviisiks, millele ta jäi lõpuni truuks. „Töötada, töötada, töötada,“ ütles Setšenov kaks nädalat enne surma, kui ta viimati kohtus Timirjazeviga. „Need olid viimased sõnad, mis ma temalt kuulsin,“ kirjutab K. A. Timirjazev, „see oli elu näitelavalt lahkuva võimsa sugupõlve vaimne testament uuele sugupõlvele.“

Õpilaste istumajäämise ennetamisest.

S. JEVDOKIMOVA,
Tallinna 19. Keskkooli direktor.

Nõukogude kool sammub järjest edu teed, tõustes aasta-aastalt kõrgemale tasemele.

Nõukogudemaal on palju tublisid õpetajaid, kes teevad oma tööd suurepäraselt ja kelle õpilastel on püsivad teadmised ja hea edasijõudmine. Meie maal on arvukalt õpetajaid-ordenikandjaid, teenelisi õpetajaid ja õpetajaid-eesrindlasi, kes teevad oma positiivsete praktiliste kogemuste alusel väärtuslikke teaduslikke üldistusi, rikastades nõukogude pedagoogikat. Viimaseil aastail on pedagoogilised ja teaduslikud uurimisinstituudid, ent samuti paljud pedagoogilised kollektiivid teinud tähelepanavat loovat tööd pedagoogilise kogemuse üldistamisel, et muuta see kogu õpetajaskonna omanduseks. Artiklis „Rahvakomissariaadi tööst“ kirjutab V. I. Lenin: „On vaja, et kohalikud töötajad vahetaksid kogemusi selles suhtes ja aitaksid parteil esile tõsta eeskujulikke kubermange või maakondi või eeskujulikke pedagooge, kes on saavutanud häid tulemusi... Tuginedes neile, juba praktikas järeleproovitud saavutustele, peame meie viima asja edasi, laiendades kohaliku kogemuse pärast tarvilikku kontrollimist ülevenemaalise ulatuseni...“¹

Kui aktuaalsed on need sõnad ka meie päevil! Me näeme, kuidas rohkenevad õpetajate-eesrindlaste read, kes jagavad meeleldi oma kogemusi teistega. Oleks aga viga, kui me kõneleksime ainult heast, ent halva, puudused kataksime kinni. Siin tuleb meil ikka meenutada teaduse suurima korüfee seltsimees Stalini sõnu, kes õpetab, et meie edasiliikumise kõige tähtsamaid tingimusi on bolševistlik kriitika ja enesekriitika.

Peatugem allpool meie puudustel.

Suurimaks puuduseks meie töös on õpilaste istumajäämine.

Kõigile on teada, et tänini on Tallinna koolides palju istumajääjaid. Võitlus õpilaste istumajäämisega on tähtsaid riiklikke ülesandeid. Ei tohi unustada, et õpilaste istumajäämine nõuab riigilt suuri summasid ja vähendab meie kodumaale vajaliku uue kaadri juurdetulekut.

Õpilaste istumajäämise põhjused tunduvad kõigile tuttavaina. On põhjusi, mis ei sõltu õpetajaist, nagu õppeprogrammide, -plaanide, õpikute jne. ebatäiuslikkus. On subjektiivseid, ainult õpetajast sõltuvaid põhjusi, nagu üldharidusliku ja pedagoogilise ettevalmistuse piisamatus.

¹ V. I. Lenin, Teosed, XXVI kd., lk. 162.

See fakt, et meie maal rohkenevad õpetajate read, kelle töös ei esine klassikursuse kordajaid, on veenvaks tõenduseks, et õpilaste istumajäämise kõige tähtsamaid põhjusi on õpetajate ebarahuldav kvalifikatsioon: on ju loomulik, et ei saa õpetada seda, mida isegi hästi ei tea.

Nüüd, millal meie kool aasta-aastalt tugevneb, millal üldise keskhariduse teostamine seisab pävakorras, omandab õpetajate hariduse küsimus ülisuure ühiskondlik-poliitilise tähtsuse. Nõukogude kooli areng nõuab õpetajailt mitte üksnes oma eriala head tundmist, vaid ka kõrget marksistlik-leninlikku haridust. Avar poliitiline silmaring on vältimatuid eeldusi edukaks tööks nii õpetuses kui ka kasvatuses. Õpetajate ebaeduka töö teiseks väga oluliseks põhjuseks on pedagoogika, psühholoogia ja metoodika mittetundmine.

Pedagoogika ja metoodika mittetundmine avaldub teraval kujul õppetunnis: 1) tunni ebaõnnelik algus — ei osata kohe algul kõita õpilaste tähelepanu ja luua distsipliini; 2) ebaõige küsitlemine; 3) uue materjali süsteemitu käsitus, ei kasutata varemõpitud uue materjali selgitamisel; 4) ebaküllaldane kinnistamine või selle puudumine hoopis; 5) oskamatu koduülesannete andmine.

Õppetunni pedagoogilised ja didaktilised nõuded peaksid olema kõigile õpetajaile tuttavad, kuid siiski esineb nende rikkumist, mis ongi enamalt jaolt õpilaste istumajäämise põhjuseks.

Õpilaste istumajäämisel on teisigi põhjusi.

Ebaõige on vabastada ka õpilast vastutusest ebaedukuse eest. Tundide vahelejätmise, distsiplineerimatus, pealiskaudsus jne. — kõik see raskendab edasijõudmist õppetöös. Siin aitab töö hea organiseerimine koolis.

Kõik see on muidugi õpetajaile teada, aga ometi esineb istumajäämist. Miks?

Õpilaste istumajäämine on väga raske küsimus, kuid see tuleb lahendada kõigil õpetajail. Ühenduses õpilaste istumajäämise ennetamise ja likvideerimisega on vaja tingimata üles tõsta terve rida mitmesuguseid pedagoogilisi, psühholoogilisi, metoodilisi ja didaktilisi küsimusi.

Allpool kõneldakse järgmistest küsimustest:

I. Õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmisest kui ebaedukuse ennetamise vahendist.

II. Õpilaste ebaedukuse likvideerimisest.

III. Õpetaja tööstiilist.

IV. Juhtimise osast.

I. Õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmisest.

Õpetajate hulgas on palju seltsimehi, kes töötavad hästi, kes äratavad igas tunnis iga õpilase elavat mõtet, kuid on ka teistsuguseid õpetajaid, kes töötavad klassis ja annavad õpilastele koduülesandeid

kindla süsteemita, juhuslikult. Nende tunnid on ükslused, mis ei erguta õpilast aktiivselt arutlema ega kutsu esile küsimusi; nendel on ülekaalus vastamiseks väljakutsutud õpilase individuaalne õpetamine, kusjuures klass on passiivne.

Kui asi on nii, siis polegi vaja mõelda ebaedukuse põhjustest. Kas pole selge, et niisugune õpetamine on õpilaste istumajäämise püsivalt mõjuvaks teguriks.

Seepärast ei saa vaikides mööduda õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmise küsimusest.

Otsustavat tähtsust omab antud küsimuses õppeprotsessi niisugune ülesehitus, mispuhul oleks tagatud järgmise kolme elemendi seesmine ühtsus: 1) õpilaste ideeline kasvatus, 2) loogilise mõtlemise kasvatamine ja 3) õpilaste iseseisev töö.

Igale õpetajale on selge, et õpetus on kommunistliku kasvatusvahendiks. Õpilaste suurt huvi ja vaimustust õppimise vastu täheldatakse niisuguseil õpetajail, kes pakuvad teadmisi nii, et õpilased tunnevad nende elulisust, nende tähtsust sotsialistlikule ülesehitustööle. Ideelisus kasvatab kohusetunnet. Sellega teostataksegi parteilise põhimõtet õpetuses.

Meie õpilased kasvavad partei ja valitsuse erilise hoolitsuse tingimustes, neile asetatakse suuri lootusi. Nende teadvust kujundatakse nõukogude patrioodi teadvusena, mida nõutakse UK(b)P KK otsustes ideoloogiliste küsimuste kohta. Kuid selles töös on veel puudusi ja vigu. Neist ütleb sm. Kairov: „Mõned koolide juhid ja õpetajad püüavad siiski veel lahendada ebaõigesti kooli ideoloogilise kasvatus ülesandeid lahus õpetuse kvaliteedi tõstmisest.“ See on täiesti ebaõige. Sageli esineb tundide hindamisel ühekülgset. Tähelepanu koondatakse sellele, kuidas õpetaja käsitleb küsimust meetoodiliselt. Muidugi on ka see tähtis, kuid õpilaste maailmavaate kujundamiseks sellest ei piisa. Jagades oma kogemusi kinnitavad paljud õpetajad, et ideelist kasvatustööd saab teha ka grammatika õpetamisel. Üks Moskva õpetaja kasutab vene keele tundides grammatiliseks analüüsiks etteütluste tekste, mis on sisult lähedased õpilaste arusaamisele, on seotud nende elamustega, vastavad nende kujutluste maailmale. Nagu teame, ei talita nii ainult mõni üksik õpetaja, vaid paljud. Võiks tuua veel rea teisi näiteid muude ainete alalt, mille hulgas humanitaarained on eriti tänuväärseks tööpõlluks ideelise kasvatus ülesannete lahendamisel. Siit tuleb järeldada, et maailmavaadet pole võimalik edasi anda valmis kujul. Seda tuleb läbi mõelda, kujundada, ent mõnikord ka kannatustega omandada. Maailmavaade ei teki isendast. Õpetaja peab maailmavaate kasvatamise alal visalt töötama, sidudes selle töö õppeedukuse tõstmisega. Siit järgneb õppeprotsessi teise elemendi, loogilise mõtlemise kasvatamise oluline tähtsus.

Sageli võib täheldada eksameil, ja mitte ainult eksameil, vaid ka tundides, et õpilaste vastused on abstraktsed. Õpilased toovad vähe näiteid nõukogude tegelikkusest, nende jutustused sotsialistlikust

ülesehitustööst ja viisaastakuplaani täitmisest pole rikastatud uusehituste kirjeldustega, töösangarite eredate kujudega. Seda juhtub seepärast, et õpilased õpivad õpiku selgeks formaalselt. Õpetaja ei apelleeri eeskätt õpilaste mõistusele, vaid mälule, nõudes päheõppimist, meelespidamist, kuid rakendab vähe arutlemist, mõistusega järeldamist. Kuidas seda puudust kõrvaldada? Õpetamisprotsessis on vaja virgutada õpilaste aktiivset mõtlemistevõimet. Ses suhtes pakub tänuväärseid võimalusi eriti matemaatika.

Ülesanne kasvatada ja harjutada õpilasi iseseisvale tööle pole lahendatud kaugeltki kõigis koolides. Iga nõukogude kooli põhiülesandeid on aga arendada õpilastes iseseisva töö oskust ja vilumust. Kui õpilane ei oska töötada raamatuga (õppeprogrammi piires), ei suuda iseseisvalt oma mõtteid seotult, loogiliselt väljendada, olgu kõnes või kirjas — siis pole kool selle õpilase suhtes oma ülesandeid täitnud, ja ülikoolis on niisugune õpilane abitu.

Iseseisva töö vilumuste loomist ei tule vaadelda vaid teadmiste kinnistamise vahendina, vaid eduka õpetamise eri probleemina koolis. Vilumuste loomiseks tuleb töötada visalt ja kestvalt, alates nooremaist klassidest.

Eesrindlikud õpetajad alustavad võitlust õpilaste iseseisva töö eest nende aktiviseerimisega õppetunnis. Osates kõita ja juhtida õpilaste tähelepanu tunnis, saavutab õpetaja seda, et õppetunni kallist aega ei lähe minutitki kaotsi.

Nii kõrvaldatakse see ebanormaalsus, millest Ušinski ütles: „Mõnel õpilasel-õnneseenel õnnestub terve nädal, iga päev kuus tundi mööda saata ilma mõtteta peas, ilma tööta kätes.“

Õpilaste kasvatamist iseseisvale tööle tuleb teha süstemaatiliselt kõigis klassides ja kõigil õpetajail, kuid tänini on see töö veel nõrgaks lülilik mõnedelgi õpetajatel. Esineb ka juhtumeid, mispuhul õpetaja annab liiga palju kirjalikke ülesandeid iseseisvaks tööks. See pole aga otstarbekas, sest siis ei suuda õpetaja neid kõiki hoolikalt läbi vaadata. Iseseisva töö vilumuste arendamist ei saavutata kirjalike tööde suure hulgaga, vaid süstemaatilise ettevalmistusega nendeks töödeks.

Iseseisva töö vilumuste loomisel kuulub eriline koht ülesannete lahendamisele.

Nende võtetega arendavad meie eesrindlikud õpetajad õpilaste iseseisva töö vilumusi, varustades neid samas oskusega kasutada iseseisvalt oma teadmisi, läheneda küsimustele loovalt.

II. Õpilaste ebaedukuse likvideerimisest.

Õppekasvatustöö kvaliteedi tõstmist tuleb vaadelda õpilaste ebaedukuse ennetamise vahendina. Kui õpilaste mahajäämine on siiski aset leidnud, tuleb kasutada sedasama vahendit mahajäämise likvideerimiseks, kuid seda tööd tuleb siis tugevdada.

Õppeaasta algul on vaja välja selgitada õpilaste teadmiste seisund ja suvised kaod. See tehakse kindlaks tähelepanekute ja kontrolltöödega.

Pedagoogilises praktikas täheldame sageli õpilaste üldise arengu madalat taset. See on suureks piduriks töös, mispärast õpetajail tuleb õpilaste üldise arengu tõstmiseks tõsiselt töötada: juhtida klassivälisest lugemist ja ringide tööd, korraldada ekskursioone jne.

Kõneldes õpilaste mahajäämisest tahaksin veelgi meenutada individuaalset lähenemist õpilastele. Eesrindlike õpetajate praktikas on see üldtunnustatud põhimõtteks, mida rakendatakse süstemaatiliselt. Kuid koolitöös esineb juhtumeid, millal õpetajad käsitavad individuaalse lähenemise põhimõtet kitsalt ja ühekülgset kui erimeetodit vaid mahajäänutega töötamisel. See pole muidugi õige. Õpilastele individuaalse lähenemise põhimõtet ei tule rakendada ainult mahajäänute suhtes, vaid kõigi õpilaste puhul, ja mitte ainult üksikjuhtumel, vaid alati, päevast päeva. Klassis peab õpetaja nägema mitte üldist massi, vaid iga üksikut õpilast, seda, kuidas iga õpilane mõtleb, tajub reageerib.

Uksnes püsiva hoole tõttu iga õpilase eest on eesrindlikud õpetajad likvideerinud mahajäämise. Seejuures ei pea õpilased õpetajas nägema karmi karistajat (aga seda esineb meil veel), vaid inimest, kes on valmis abistama raskustes ja kelle poole õpilased meelsasti pöörduvad. Meie kooli vene keele õpetaja A. Lebedeva konsultatsioonile tuleb alati arvukalt õpilasi, kes tahavad täiendada oma teadmisi, parandada oma õppeedukust. Õpetaja Lebedeva sisendab neisse veendumust oma jõusse ja õpilased asuvad energiliselt töösse. Oma töös rakendab õpetaja Lebedeva oskuslikult individuaalse lähenemise põhimõtet. Iga õpilane, kellel esineb vigu, saab individuaalseid ülesandeid. Täpsusega töös, nõudlikkusega enese ja õpilaste vastu saavutas ta mullu täieliku õppeedukuse. Õppeaasta esimestel päevadel selgitas ta välja lüngad õpilaste teadmistes ja alustas nende kõrvaldamiseks individuaalset tööd, mida sooritab osavasti nii tundides kui ka väljaspool tunde. Temal ei esine koduülesannete tegematajätmist, ta pühendab suurt tähelepanu kordamisele õppeaasta algusest peale. Tema stiil — mitte unustada käsitletud. Tema õpilased koostavad ortograafilist sõnastikku. Ta oskab emakeele vastu armastust kasvatada. Tema õpilased õpivad arusaamisega grammatikareegleid. Vene keele ja kirjanduse tundides kasvatab ta oskuslikult armastust Nõukogude kodumaa, bolševike partei ja seltsimees Stalini vastu.

Ta vaatab õpilaste vihikud õigeaegselt läbi, tehes mitmekülgset tööd vigade väljajuurimiseks, püüdes muuta need tunnid võimalikult huvitavateks.

Täiendava õppuse küsimuses on õpetajaskonna keskel ebaõiget arusaamist. Ühed liialdavad täiendava õppusega, mis küünib neil õppetundide dubleerimiseni. Niisugune õppus on ülejökäivaks koor-

maks ega soodusta õpilaste mahajäämise likvideerimist, vaid süvendab seda.

Teised arvavad, et kõik tuleb teha tundides ja täiendavat õppust ei tohi olla. Et õppetunni kõrge kvaliteet on õpilaste ebaedukuse ennetamise põhiline vahend, on muidugi õige, kuid sellest ei järgne hoopiski, nagu oleks täiendav õppus tarbetu, olgu siis individuaalselt või grupiviisi. Täiendavat õppust praktiseerivad ka eesrindlikud õpetajad, pedagoogilise töö meistrid, et viia normaalselt edasi klassi tervikuna.

Eriti koolides, kus õpilaste koosseis õppeaasta kestel suuremas ulatuses muutub, on täiendav õppus äärmiselt vajalik. Kuid seda õppust tuleb korraldada tingimata diferentseeritult ja vajaduse järgi.

Täiendavat õppust on tarvis ka neile õpilastele, kes ei oska jutustada. Kui võõrastav see olekski, võib kohata niisuguseid õpilasi koguni vanemais klassides. Eesrindlikud õpetajad töötavad eraldi nende õpilastega, alustades kõige lihtsamast — lugemispala, artikli ümberjutustamisest.

On veel seesugune liik täiendavat õppust, mispuhul õpetaja, tundes õpilase iseärasusi, valmistab teda ette järgnevast tunnist paremaks arusaamiseks.

Kokku võttes tuleb öelda, et täiendav õppus ei dubleeri, vaid kindlustab tundi.

III. Õpetaja tööstiilist.

Õpetajal on mitmepalgelisi mõjuvaid vahendeid õpilaste ebaedukuse ennetamiseks ja kõrvaldamiseks. Enamikul juhtumel kasutataksegi neid vahendeid, kuid häda on selles, et siin puudub visadus, järjekindlus ja süsteem õpetaja ja kooli töös.

Peaasi on muidugi tundide põhjalik ettevalmistus. Tunde küllastades ja tunnikonspekte kontrollides võib konstateerida, et üksikud õpetajad kulutavad vähe aega tundide ettevalmistamisele — kirjutavad vaid konspekti. Tublid õpetajad ei piirdu jooksva tunni ettevalmistamisega, vaid koguvad materjale ka järgmisteks tundideks. Nad käsitlevad tundide ettevalmistust kestva, katkestamatu ja suuniteldud protsessina. Ainult tundide niisugune ettevalmistus tagab edu. Ja sel viisil valmistuvad tundideks mitte ainult kogenud õpetajad, vaid ka paremad noored õppejõud. Nii töötab meie koolis näiteks õpetaja kommunistlik noor L. Šelekassova. Ta mõtleb läbi mitte ainult eelseisva tunni materjali, vaid vaatab kaugele ette. Ta valmistab ise näitlikke õppevahendeid, teeb igasuguseid väljalõikeid, hoiab alal konspektid, tal on mitmesuguseid meetoodilisi materjale, mis ta on kogunud. Ta oskab luua korda oma pedagoogilises töös ja see aitab tal anda täisväärtuslikke tunde. Ta peab silmas kogu teed, mis tuleb läbi käia antud õppeaastal, ja viib klassi edukalt edasi.

Õpetaja Šelekassova töötab armastusega, ilmutab alati initsiatiivi. Ta õpib meeeldi tundma vanemate õpetajate töökogemusi, võtab aktiivselt osa meetodilistest nõupidamistest, planeerib üksikute teemade käsitlemise vajalikule arvule õppetundidele, valmistab ette õpilastele kätteantavat materjali jne. Ta oskab siduda tööd kogu klassi ja üksikute õpilastega. Tal on kõik peensusteni läbi mõeldud: õpilaste teadmiste kontrollimise meetodid, koduülesannete ulatus jne. Alati saavad õpetaja Šelekassova tunnid hea hinde.

Kõike seda kutsutakse õpetaja tööstiiliks.

IV. Juhtimise osast.

Selles küsimuses meenutan mõningaid momente Leningradi 105. Keskkooli direktori ja õppealajuhataja töökogemustest, kus viibisin käesoleva aasta veebruaris.

Nende töö aluseks on hästi läbimõeldud, konkreetne tööplan, kus on täpselt ette nähtud, mis teha ja kuidas, siis täitmise tähtsajad ja täitmise eest vastutavad isikud. Neil koostatakse plaanid kõige väiksemategi ürituste läbiviimiseks. Seetõttu teab kooli juhatus alati, mis tuleb teha eeloleval kuul, nädalal ja igal päeval. Kooli juhatus uurib ja üldistab parimate õpetajate töökogemusi ja kasutab saadud õpiseid kogu kooli töö parandamiseks.

Töökogemuste vahetamise korras jutustan, kuidas meie kool võitleb kõrge õppe edukuse eest. Meie kooli töös on palju puudusi, millest kõige olulisem on õpilaste istumajäämine. Kuigi meie kooli tuleb kõikjalt õpilasi, ei vabasta see meid vastutusest nende eduka edasijõudmise eest. Meil tuleb töötada seda suurema energiaga, ja kui õpilane on olnud oma vanemate elukoha muutmise tõttu mõnda aega koolist eemal, on meie kohuseks täita tekkinud lünk tema teadmistes. Meie kooli töös on muidki puudusi: mitte alati pole õpilaste iseseisev töö põhjalikult läbi mõeldud, õpetajate töös pole siiski vajalikku vastastikust kontakti, mida näeme aga näiteks Moskva 329. Keskkoolis, kõne arendamine ja ilukiri ei seisa algklassides vajalikul tasemel jne. Meil tuleb parandada kasvatustööd. Selleks praktiseerime näit. lahtisi klassijuhataja-tunde. Väga hästi annab klassijuhataja-tunde õpetaja kommunistlik noor E. Luts.

Tuleb öelda, et meie kooli õpetajad töötavad kohusetruult, korraldades üksikutele õpilastele täiendavat õppust (mullu tuli meie kooli juurde üle 100 õpilase õppeaasta kestel). Enamus meie õpetajaist saavutas täieliku õppe edukuse. Kooli juhatus kontrollis kõiki mahajäävaid õpilasi koolis, igauhega neist tuli korduvalt vestelda. Vestlustel selgus, et need olid terved, normaalselt arenenud lapsed. Iga õpetaja esitas õppealajuhatajale mahajäänutega tehtava töö plaani, mis võimaldas kooli juhatusel paremini suunata ja kontrollida seda tööd.

Õpetajatega vestlemine ja nende tundide külastamine näitavad, kuidas nad tõstavad oma kutsealast kvalifikatsiooni ja ideelis-poliitilist taset. Siis selgub, et mõnedel seltsimeestel on tarvis põhjalikult tundma õppida pedagoogikat, psühholoogiat, metoodikat ja koguni vene keelt. Suurt abi annavad õpetajaile ainekomisjonid, mille eesotsas seisavad kogenud õpetajad. Peale selle aitab õpetajate tundide külastamine kooli juhatusel kindlaks teha puudusi õpetajate töös ja leida teid nende kõrvaldamiseks.

Õpetajate normaalne töökoormus avaldas positiivset mõju ka mullu tundide kvaliteedile. Tunnid muutusid üha paremaiks, näitlikkuse põhimõtte leidis üha ulatuslikumat rakendamist. Möödunud õppeaastal valmistasime arvukalt õppeabinõusid. Meie eesmärgiks on — varustada iga õppeaine näitlikustamisvahenditega.

Õpilasi püüame mitte üle koormata. Klassijuhatajad kontrollivad meil õpilaste koduülesannete rohkust, eriti teisel õppepööras. Tunnikava katsume samuti nõnda koostada, et üksikuid päevi tundidega mitte üle koormata. Pöörame tähelepanu eriti neile õppeaineile, kus on mahajääjaid. Jälgime tähelepanelikult vene keele ja matemaatikaõpetajate tööd, arutleme pedagoogikanõukogus õpetamisküsimusi.

Lastevanematele korraldasime süstemaatiliselt igas kuus loenguid. Lastevanemate komitee omakorda abistas kooli. Tema liikmed õppisid tundma õpilasi ja andsid üksikutes klassides täiendavat õppust (lastevanemad mittetöötavad õpetajad). Lastevanemate komitee esimees sm. Koppel viibis peaaegu iga päev koolis, tema abistavat kätt oli kõikjal tunda.

Kogu õppeaasta kestel pidas kool tihedaid sidemeid mahajäävate laste vanematega, millega saavutati kahepoolne pidev kontroll nende töö üle.

Kooli komsomoli- ja pionieriorganisatsioon abistasid õpetajaid tõhusalt võitluses kõrge õppeedukuse ja laitmatu distsipliini eest. Õppeedukuse ja distsipliiniküsimusi aruteldi komsomoliorganisatsiooni koosolekuil süstemaatiliselt. Kooli komsomolikomitee organiseeris iga päev korrapidamist ja grupiorganisaatorid teatasid alati jooksva päeva sündmustest.

Kommunistlikud noored võitlesid etteütlemise ja mahakirjutamise vastu. Šefluse organiseerimisega pionieriorganisatsiooni üle osutasid kommunistlikud noored samuti suurt abi õpetajaile.

Pioneerikoondusi pühendati sageli kordamisele, nende organiseerimisest võtsid õpetajad aktiivset osa. Huvitavad pioneerikoondused olid Gogoli, Lermontovi jt. kirjanike elust ja loomingust. Sageli võis täheldada, kuidas pioneerijuht kommunistlik noor jalutas koos oma pioneeridega, pärides neilt järele kõige üle.

Tunneme elavat huvi selle vastu, kuidas meie kooli lõpetajad õienavad ülikooli sisseastumiseksamid. See võimaldab meil näha oma puudusi, ent ka tugevaid külgi üksikute ainete õpetamisel. Möödu-

nud õppeaastal lõpetas kuus õpilast kuldmedaliga ja kaks — hõbe-medaliga. Kuusteist õpilast lõpetas kooli hinnetega 4 ja 5. Enamus lõpetajaist sooritas edukalt ülikoolidesse astumise võistluseksamid.

Nagu näete, pole meie töös midagi uut. Teeme vaid seda, mida dikteerib elu. Meie kooli pedagoogiline kollektiiv taotleb visalt ja järjekindlalt õpilaste istumajäämise likvideerimist. Meie õpime ündma parimate nõukogude koolide kogemusi ja täiustame oma tööd. Kui varemail aastail koostati kooli üldine tööplaan kabinetlikult, siis on tänavune kollektiivi loova töö tulemuseks. Kooli tööplaan seab üles järgmised ülesanded: parandada õppetunni kvaliteeti, organiseerida mitte üksnes jooksva õppeaasta, vaid ka eelmiste aastate õppematerjali kordamist, parandada kasvatustööd, eriti püsiva tähelepanu kasvatamist igas õpilases. Kõigis õppeaineis seame endile kindlad ülesanded, võttes arvesse eelmiste aastate kogemusi; parandame õpilaste küsitlemist ja iseseisva töö organiseerimist.

Õpetajate abistamiseks organiseerisime koolis pedagoogilise kabineti. Mõneti teisendame tööd lastevanematega.

Lõpuks tahaksin öelda, et istumajäämise küsimusel on keskne koht meie pedagoogilise kollektiivi töös. Klassikursuse kordamine esineb rea põhjuste tõttu, millest tähtsaim — ei töötata püsivalt õpilaste mahajäämise ennetamiseks. Osata õigel ajal märgata lünka õpilaste teadmistes ja kõrvaldada see on iga pedagoogi esimeseks ülesandeks. Sel teel hoiame ära õpilase mahajäämise, klassikursuse kordamise. Samuti on vaja likvideerida sageli ikka veel esinev lõhe õpetuse ja kasvatuse vahel, saavutada seda, et õpetus oleks alati kasvatuse kantud.

Eesrindlike nõukogude koolide ja õpetajate praktika tõendab, et võib töötada õpilaste istumajäämiseta. Töötagem selles suunas visalt ja järjekindlalt, siis ei jää kuskil edu tulemata!

Minu kogemusi vene keele õpetamisel.

M. ŠELOBNJOVA,
Kernu Seitsmeklassilise kooli direktor.

Õpetan vene keelt Kernu Seitsmeklassilise Kooli 3-ndast kuni 7-nda klassini. Suure vene rahva keel, olles üllaimaks ja rikkalikemaks keeleks maailmas, on muutunud meie koolis armastatud õppeaineks. Möödunud õppeaastal jõudsin niikaugemale, et kõik minu juhatusel õppinud lapsed jõudsid vene keeles klassikursuse edukalt lõpetada. 7. klassi lõpetajad kirjutasid eksamietteütluse suurepäraselt ja jututasid peaaegu vabalt vene keeles.

Olen juhindunud oma töös nõukogude pedagoogika, metoodika ja psühholoogia seisukohtadest. Et saavutada edu, tuleb tunda ja armastada oma ainet, on vaja väsimatult ennast täiendada ja otsida üha uusi võtteid ja meetodeid selle aine õpetamiseks.

Olles erialalt keskkooli bioloogiaõpetaja, õpetan oma 13-aastasest pedagoogilisest praktikast vaid 4-ndat aastat vene keelt eesti koolis. Kui ma loodusteaduse õpetamisel olin saavutanud alati vaid häid tulemusi, siis pärast esimest aastat vene keele õpetamist olin rusetud vähesest edust kirjalikes töödes selle tähtsa aine õpetamisel. Analüüsisin ja kritiseerisin põhjalikult oma tööd. Töötasin palju, et täiendada end uues õppeaines. Mõtlesin läbi iga asjaomase artikli ajalehes „Utšitel'skaja gazeta“ ja muudes pedagoogilistes väljaannetes. Ikka ja jälle heitsin pilku vene keele metoodikasse, mõtlesin läbi uue materjali planeerimise ja kordamise küsimused.

Eriti palju töötasin õppetunni metoodikas, sest on ju õppetund õppekasvatustöö põhivormiks. Tunni ettevalmistamisel pidasin silmas selle eesmärki, kujutlesin täpselt, mida pean saavutama, mis-suguse hulga teadmisi õpilastele andma, kuidas neid teadmisi õpilastele paremini, jõukohasemalt ja huvitavamalt pakkuda, et saavutada maksimaalseid tulemusi.

Arenemise dialektilised seadused maksavad ka pedagoogilises töös. Vaja lakkamatult edasi püüda, õpetada hästi, õpetada nii, et see ka õpilasi nõukogulikult kasvataks.

Meie kooli, nagu iga teiseigi nõukogude kooli õpilased armastavad palavalt oma suurt sotsialistlikku kodumaad. Võin uhkusega öelda, et vene keelt õppides hakkavad lapsed siiralt armastama suurt vene rahvast, tunnevad vaimustust tema kirjandusest ja kultuurist ning hiiglaslikust ülesehitustööst rahvamajanduse kõigis harudes. Seetõttu tahavad lapsed hästi osata vene keelt, õpivad seda püüdlikult, et sirguda Nõukogude kodumaa tublideks poegadeks ja tütardeks. Seega põimuvad vene keele tunnis tihedasti õpetuslikud ja kasvatuslikud ülesanded, täiendades teineteist vastastikku.

Suurt õpetuslikku ja kasvatuslikku väärtust omistan vihikule. Mitte asjata ei öelda: „Vihik on õpetaja töö peegliks.“

Mul pole eraldi kodus ja klassis tehtavate tööde vihikut, vaid vihikud nr. 1 ja nr. 2 (vanemais klassides peale selle veel kontrolltööde vihikud). Kui võtan näiteks läbivaatamiseks vihikud nr. 1, kus on niihästi kodutööd kui ka klassis tehtud harjutused, siis annan õpilastele tagasi vihikud nr. 2, mis on läbi vaadatud ja parandatud ja kuhu nad kirjutavad jooksva õppetunni tööd ja kodused harjutused järgmiseks tunniks. Järgmisel tunnil annan õpilastele omakorda tagasi vihikud nr. 1, mis on taas parandatud, ja võtan läbivaatamiseks vihikud nr. 2. Seetõttu on mul võimalik kontrollida õpilaste iga tööd ja harjutust, olgu see siis kodus või klassis sooritatud. Iga päev vaatan keskmiselt läbi 85 vihikut, neist 45 kolmanda ja neljanda klassi oma, kulutades selleks ligi 4 tundi päevas.

Muidugi ei piisa ainult kirjalike tööde läbivaatamisest ja parandamisest. Vaja on tingimata hoolikalt töötada vigade väljajuurimiseks.

Vigade analüüs rajaneb mul eelkõige nende arvelevõtmisele ja klassifitseerimisele. Selleks on mul eri märkmik, kus igale õpilasele on eraldatud terve lehekülg. Siia märgin iga õpilase päevase töö tulemused. Seetõttu on mul alati selge ülevaade, mis küsimustes, missuguste keelereeglite vastu õpilane eksib ja kas ning kuivõrd on näha edu tema töös.

Pea vajalikuks kas või mõne sõnagagi iseloomustada iga õpilase tööd vihikute kätteandmisel, osutan seejuures teid ja võimalusi vigade parandamiseks ja nõuan oma näpunäidete täitmist. Näitan ja kirjeldan kogu klassile häid vihikuid, mis on eeskujuks kõigile.

Tuleb öelda, et kõik see toob palju kasu, sest õpilased teavad, et õpetaja vaatab läbi ja hindab iga nende tööd. See kasvatab tööarmastust, täpsust ja tähelepanelikku suhtumist kirjalike tööde täitmisel. Peale selle aitab süstemaatiline töö klassis ja kodus kaasa sõnade ja nende õige kirjaväsi meelepidamisele.

Vene keele õpetamisel etendavad tähtsat osa kirjalikud kontrolltööd. Ma isiklikult pean väga oluliseks etteütlusi õigekirja õpetamisel. Etteütlused aitavad hõlpsasti välja selgitada omandatud materjali ulatust, soodustavad grammatikareeglitest arusaamist ja nende rakendamist, õpetavad sõnade õigekirja ja teritavad kuulmist õige hääldamise omandamiseks.

Õigekirja taset aitavad tõsta ka nn. grammatilised sõnastikud. Soovitan selleks muretseda õpilastel eri vihiku, kus nad jagavad iga lehekülje kolmeks lahtriks.

Esimesse, kõige kitsamasse lahtrisse kirjutatakse õigesti sõna, milles oli viga. Teise lahtrisse — võimalikult palju õpilase otsitud samatüvelisi sõnu. Kolmandasse lahtrisse, mis on kõige laiem, kirjutab õpilane 2—3 enda koostatud lauset, kus tarvitab neid sõnu.

Väga kasulikud on jutustused piltide järgi, ümberjutustused (nii suuliselt kui ka kirjalikult), kirjandid ja tõlked (eesti keelest vene

keelde) vene keele õppimisel. Kirjandite plaani koostame algul kollektiivselt.

Hoolimata sellest, et tund on hästi ette valmistatud ja õnnestunult antud, ei lange sellega ära täiendava õppuse vajadus. Seda tuleb tarvis peamiselt seetõttu, et mitmesugustel põhjustel jääb mõnelgi korral ühel või teisel õpilasel kodutöö tegemata. Vanemais klassides tuleb täiendavat õppust harvemini tarvis — vaid siis, kui õpilane on mõnest tunnist puudunud või ka üksikuil juhtumeil siis, kui töö on tegemata laiskuse pärast. Nooremais klassides lisandub eeltoodule veel see asjaolu, et need klassid on liitklassid. Nii on meie koolis 3. klassis 23 õpilast ja 4. klassis 22 õpilast. Mõistagi ei anna töö kahe klassiga, kus on 45 õpilast, täielikku võimalust individuaalselt läheneda igale õpilasele. Individuaalne lähenemine on aga väga tähtis, sest mitte kõik õpilased ei jõua võrdselt omandada uusi sõnu, nende hääldamist ja õigekirja, mitte kõigil õpilasil pole võrdse teravusega kuulmine ja nägemine, mitte kõik õpilased ei oma ühesugust mälu.

Täiendaval õppusel selgitan välja lüngad iga õpilase teadmistes, kordan kõige nõrgemaid kohti, kontrollin eelmiste tundide materjali ja seletan koduülesandeid.

Väga tähtis on töö vene keele kõnelemisioskuse arendamiseks. Kõigis vene keele tundides kõnelen vene keelt, nõuan lugemispala ümberjutustamist vene keeles juba nooremaist klassidest alates. Õpime pähe luuletusi vene keeles, kanname neid ette kooli peoõhtuil ja kultuurihommikuil. Koorilugemisel on samuti suur tähtsus kõneoskuse arendamiseks.

Vestlemine vene keeles, venekeelse kirjanduse lugemine suuremas ulatuses, kui seda nõutakse õppeprogrammis, lasteajalehtede ja -ajakirjade lugemine — kõik see rikastab ja arendab vene keele kõnelemisostkust.

Tunnis tehtud tööd täiendab oluliselt vene keele ring. Möödunud õppeaastal valmistasid vene keele ringi liikmed ette kaks montaaži teemadel „Широка страна моя родная“ ja „Наша Родина“, kust võttis osa 24 ringi liiget. Montaažid sisaldasid lühiesinemisi, ilulugemisi, laule. Meie lapsed laulavad armastusega vene laule, tantsivad meeleldi vene rahvatantse.

Suurt kasu toob süstemaatiline klassiväline lugemine ja selle arutlemine. Vene nõukogude kirjandus, olles loonud unustamatuid tegelastekujusid, tungib südamesse oma kõrge ideelisuse ja sügava patriotismiga. Toon sageli kaasa vanemaisse klassidesse Stalini preemia laureaate teoseid, tutvustan neid õpilastele ja äratan neis huvi nende teoste lugemise vastu algkeeles.

Suurt abi vene keele õpetamisel pakuvad ka venekeelsed helifilmid. Siin jälgivad õpilased tegevust ja kuulevad samal ajal venekeelset kõnet.

Armastus vene keele vastu avaldab suurt kasvatuslikku mõju. Pärast seda, kui olime lugenud ja arutelnud lugemispala „Из письма М. Горького школьникам“, haaras õpilasi soov istutada võimalikult palju lilli nii koolimaja kui ka oma kodu kaunistamiseks. Lugemispala „Из школьной жизни В. И. Ленина“ puhul süvenes õpilastes vastastikuse abistamise tunne ja hiljem abistasid tugevamad õpilased meeleldi nõrgemaid. Luuletuse „Комсомола“ läbitöötamisel 7. klassis mõistsid õpilased Kommunistliku Noorsooühingu osa ja tähtsust nõukogude noorsoo eesrindliku väesalgana, mis andis neile veelkordse tõe astuda ise kuulsusrikka leninliku komsomoli ridadesse. Mõni päev hiljem loodigi meie koolis komsomoli algorganisatsioon.

Lühidalt — kui õpetaja tunni tõsiselt läbi mõtleb, siis leiab ta igas palas rikkalikult kasvatuslikku materjali. Õpetaja elav, kütkestav sõna äratab huvi vene keele vastu. Meie kooli vanemate klasside õpilased on ajalehe „Пионерская правда“ aktiivseid tellijaid ja agaraid lugejaid.

Oma töös olen silmas pidanud järgmisi põhinõudeid:

1. Laitmatu distsipliin, mis rajaneb õpilaste teadlikule tegevusele.
2. Õppematerjali teaduslik, ent seejuures huvitav ja tingimata näitlik käsitlus.
3. Kirjaliku ja suulise väljendusoskuse süstemaatiline arendamine.
4. Loomingulise töö mitmesuguste vormide laialdane kasutamine õpetamisel, mis arendavad mõtlemist ja õpilaste üldkultuurilist taset.
5. Õpilaste edusammude, ent ka ebaedu järjekindel kontrollimine, mis võimaldab mahajäämise õigeaegselt avastada; õiglane nõudlikkus ja õpilaste individuaalsete iseärasuste arvestamine.

Jõuan lõpule, kallid kolleegid. Tahaksin lisada, et nõustusin jagama oma tagasihoidlikku pedagoogilist kogemust vene keele õpetamisel eesti koolis seetõttu, et mul on selles töös palju raskusi, ja sageli pole ma sugugi rahuldatud oma töö tulemustega. Kuigi meie kooli õpilased valdavad suhteliselt ladusasti vene keelt suuliselt, jätab kirjalik väljendusoskus veel tublisti soovida. Tahaksin seejärel meelsasti kuulda meie pedagoogilise ajakirja veergudel ka teiste seltsimeeste kogemustest, kes õpetavad nii tähtsat ainet, nagu on seda vene keel. Samuti sooviksin, et Haridusministeerium korraldaks õppeprogrammide õigeaegset ettevalmistamist ja kirjastamist ning hoolitseks heade vene keele õpikute eest. Vajame ka meetoodilist abi ja juhendamist.

Meie, nõukogude õpetajad, mõistame, mis tähendab olla rahvakooliõpetaja vastutusrikkal stalinlikul ajastul. Igaüks meist püüab tuluselt ja järelejätmatult omandada pedagoogilise töö keerulist kunsti.

Uutele edusammudele koolinoorsoo kehakultuuritöös!

Õ. ALEKÕRS.

Bolševike partei, Nõukogude valitsus ja isiklikult seltsimees Stalin pühendavad suurt tähelepanu kehakultuuriliikumise arendamisele ja on loonud kõik võimalused täiskasvanute ja noorsoo laialdaste hui-
kade kehakultuuriliseks tegevuseks ning nõukogude sportlaste meis-
terlikkuse tõusuks. Kümned miljonid töötajad ja noored meie maal
tegelevad kehakultuuri ja spordiga. Nõukogude kehakultuuriliiku-
mine on meie noorsoo kommunistliku kasvatusel lahutamatuks osaks,
aidates meie koolidel kasvatada uue põlvkonna terveid ja elurõõm-
said kommunismiehitajaid, kes on suutelised tõstma Nõukogudemaa
võimsuse enneolematule kõrgusele ja kaitsma teda igasuguste vaen-
laste kallaletungi eest.

Kiiresti on kasvanud kehakultuuri ja spordiga tegelevate õpilaste
arv vabariigis, mis praegu ulatub juba 45 000 nooreni. See on seleta-
tav sellega, et meie koolides ja lastevanemate keskel on järjest
laiemalt süvenenud õige arusaamine nõukogude kehakultuuriliiku-
mise vajalikkusest meie noorsoole, sellest, et kehakultuur ja sport on
meil suure ühiskondliku ja riikliku tähtsusega ülesandeid.

Kehakultuuri- ja sporditöö teostamiseks on nõukogude koolis kolm
vormi: 1) õppe-eelne virgutusvõimlemine, 2) kehalise kasvatusel tund
ja 3) klassiväline töö kehakultuurikollektiivis.

Tund on kehalise kasvatusel organiseerimise põhivorm, millel on
otsustav tähtsus nõukogude noorsoo kehalise kasvatusel vastutus-
rikaste ülesannete täitmisel. Kehalise kasvatusel tundides tuleb erilist
tähelepanu osutada õpilastele, kes on arvatud tervislikult nõrkade
rühma. Neile õpilastele on vaja süvendada teadmist, et süstemaatiliste
kehaliste harjutuste, mängude ja oma keha ettevaatliku, kuid järje-
kindla karastamise kaudu õhu, päikese ja veega võib igaüks saada
tugevaks ja terveks.

Kehalise kasvatusel põhialuseks koolis on kehakultuuri-kompleks
„Valmis tööks ja NSV Liidu kaitseks“. Kehalise kasvatusel õpetajad
ei tohi hetkekski unustada, et VTK-märgikandjate ettevalmistamine
on suure riikliku tähtsusega ülesanne ja et VTK-normide täitmine on
tee igakülgsele kehalisele tublidusele, on tee heale õppeedukusele,
on tee kasvatusel Nõukogude kodumaa vapraiks kaitsjaks. See-
pärast on VTK-märgikandjate ettevalmistamine kõigi koolide täht-
saim ülesanne. Tulemused selle ülesande täitmisel annavad hinnangu
iga õppeasutise kehakultuuritööle. 1949./50. õ.-a. olid VTK-plaani
täitmisel eesrindlikumad: Võrumaa ja Rakvere Pedagoogiline Kool ja
Tallinna 11., 15. ning 24. Seitsmeklassiline Kool. Tuleb jõuda selleni,
et igal seitsmeklassilise kooli lõpetajal oleks OVTK-märk, igal kesk-

kooli- ja keskeriõppeasutise lõpetajal — VTK I astme märk ja igal kõrgema õppeasutise lõpetajal — VTK II astme märk.

Tööd VTK-märgikandjate ettevalmistamise alal ei tehta ainult kehalise kasvatuse tunnis, vaid selle töö jätkajaks peab olema kooli kehakultuurikollektiiv, kuhu peaks kuuluma kogu kooli õpilaspere. On ju nõukogude ühiskonnas antud võimalus tegutseda kehakultuuriga mitte ainult üksikutel, nagu näeme seda kapitalistlikes maades, vaid meil on sport muudetud kättesaadavaks kogu töötavale rahvale ja õppivale noorsoole. Neid avaraid võimalusi ongi paljud vabariigi koolid ulatuslikult kasutanud ning selle tulemusena leidub meil koole ja õppeasutisi, kus kogu õpilaskond kuulub kehakultuurikollektiivi liikmeskonda ja kus on eeskujulikult organiseeritud VTK-märgikandjate ja järgusportlaste ettevalmistamine. Eeskujuks võiks siin tuua Rakvere Pedagoogilist Kooli, Antsla Keskkooli ja Võru 1. Seitsmeklassilist Kooli, kus kõik õpilased kuuluvad kehakultuurikollektiivi ning kõik 1950. a. lõpetajad olid VTK-märgikandjad ja järgusportlased.

Hoogsat tõusu näitas möödunud õppeaastal koolinoorte spordivõistlustest osavõtjate arv ja seda isegi seni mahajäänud spordialadel. Nii peeti möödunud õppeaastal esimesed koolinoorte esivõistlused vehklemise ja iluuisutamise, millest võtsid osa Tallinna, Tartu, Pärnu, Viljandimaa ja Virumaa koolinoorte võistkonnad. Väljapaistvaks edusammuks tuleb lugeda koolinoorte sportliku võimlemise esivõistlustel Rakveres Tallinna 17. Keskkooli õpilase Inga Vaiküllil saavutust, kes esimesena Eesti NSV koolinoortest täitis võimlemise I järgu nõuded. Võrreldes eelmiste aastatega kulgesid suusa- ja jook-sukross koolides üldiselt hästi. Eriti tugeva tõuke meie koolinoorsoo kehakultuuriliikumisele on andnud koolinoorte iga-aastased traditsioonilised kehakultuuri- ja spordipidustused — spartakiaadid. Need kogu õppivat noorsugu hõlmavad spordiüritused, alates klasside- ja koolidevahelistest võistlustest ning lõpetades vabariikliku spartakiaadiga, on aasta-aastalt võtnud järjest laialdasema ulatuse, on innustanud väsimatule treeningule tuhandeid noori ja on kujunenud õpilastele oodatumaks ja armastatumaks suursündmuseks. 15.—19. juulini k. a. Tallinnas toimunud Eesti NSV koolinoorsoo vabariiklikul spartakiaadil oli 1125 osavõtjat 175 koolist. Spartakiaadi kavas olid: kergejõustik, VTK-mitmevõistlus, ujumine, laskmine, jalgrattasõit, tennis, võrk- ja korvpall. Spartakiaadist võtsid osa kõigi linnade ja maakondade ning Tööjüreservide Valitsuse koolide võistkonnad peale Narva linna, kes ei olnud suuteline spartakiaadist osa võtma nõrga töö tõttu VTK-märgikandjate ja järgusportlaste ettevalmistuse osas.

Rõõmustav on märkida asjaolu, et tänavusel spartakiaadil oli võistlejate arv igal võistlusalal kasvanud. Kui näit. 1949. a. olümpiaadil võttis VTK-mitmevõistlustest osa ainult 6 võistkonda, siis käesoleval aastal startis aga juba 15 võistkonda. Tennises oli osavõtjate

arv kasvanud 6-lt 9-le, jalgrattasõidus 6-lt 13-le, ujumises 3-lt 13-le. Koolinoorte kasvanud tublidust tõendasid veel selgemini spartakiaadi võistlustel saavutatud parandused noorte rekorditabelis.

Kõik see näitab, et noorte kehaliste võimete arendamisel on teinud ära suure töö koolide kehalise kasvatused õpetajad. Kuid spartakiaad tõendas ka, et see töö ei ole nõutavat vilja kandnud mitte kõigis koolides, sest spartakiaadil ilmnisid kõrvuti edusammudega ka puudused ja lüngad koolinoorte kehakultuuritöös. Ei saa kuidagi rahule jääda tütarlaste osas kergejõustiku alade õpetamisega. Nagu spartakiaadil selgus, on eriti nõrk tütarlaste järelkasv heidetes, visetes ja hüpetes. Sedasama näitasid ka Leningradis toimunud üleliidulised noorte kergejõustiku-võistlused, kus meie vabariigi tütarlapsed tulid 9. kohale, samas saavutasid aga meie poisid 1. koha, kusjuures tütarlaste nõrgast esinemisest tingituna jäimegi üldjärjestuses 5. kohale. Et õigeaegselt viga parandada ja kergejõustiku taset edasi viia, tuleb kehalise kasvatused tundides sügisesel õppetööperioodil pühendada tõsiselt tähelepanu kergejõustiku alade tehnikale õppimisele.

Tublist tööst kergejõustiku alal koolides kõneleb spartakiaadi kergejõustiku-võistlustel võitjaks tulnud Tartu võistkonna esinemine. Võrdvõimelistena Tartule esinesid Võru-, Viru-, Viljandimaa ja Tallinna koolinoored. Kui aga silmas pidada Tallinna õpilaste arvu, mis ületab peaaegu kolm korda Tartu õpilaste arvu, siis ei saa Tallinna õpetajate tööga sel alal rahule jääda. Silmapaistvaid edusamme on teinud Jõgevamaa ja Saaremaa noored.

Spartakiaadi ujumisvõistlustel saavutas Tartu ees esikoha Tallinna võistkond, kolmandaks jäi Viljandimaa. Mujal maakondades ja linnades on ettevalmistus ujumise alal puudulik. Kõige nõrgemaks vee-spordi alaks osutusid vettehüpped, kus startisid ainult Tallinna ja Tartu noored. Kaheksast vettehüppajast ainult tartlane H. Ubina näitas head ettevalmistust. Ülaltoodu on tõenduseks, et ujumises ei seisa õppe-treeningutöö koolinoorte hulgas vajalikul kõrgusel.

Mängudes (võrk- ja korvpall) võis rahule jääda Tartu ja Viljandi noorte mängutasemega, kuid nõrgalt esinesid taas Tallinna koolid. Seetõttu juhtuski, et Tallinna naiskond kaotas korvpallis esimest korda spartakiaadil esinenud Tapa naiskonnale ja jäi 4. kohale.

Eriti hinnata tuleb Viljandi koolinoorte arengut sportmängude alal. Spartakiaadil oli Viljandi noortel edu mitte ainult korv- ja võrkpallis, vaid Viljandi noored esinesid silmapaistvalt hästi ka tennis, saavutades üldkokkuvõttes teise koha Tallinna järel. Ka Pärnus, Võru- ja Läänemaal on noorte mängutaseme eest hoolitsetud.

Tartu ülekaalukas võit (28 miinuspunkti Tallinna 54,5 miinuspunkti kõrval) pole juhuslik, vaid süstemaatilise ja sihikindla töö vili.

Vabariigi pealinnal Tallinnal on kõik eeltingimused selleks, et järgmisel spartakiaadil võistelda väärikalt Tartuga.

Spartakiaadi avapidustuste sarjas toimus massvõimlemine nii poegkui ka tütarlastele. Poeglaste esinemine näitas, et koolinoorte-poeg-

laste kõige nõrgemaks alaks on võimlemine, mis on aga aluseks kõigile teistele spordialadele. Siin ei tule otsida süüdlasi noortes, vaid esinemise järgi hindame meesõpetajate tööd võimlemise alal. Eriti nõrgalt esineb võimlemises Tallinna võistkond, kus ainult üks võistleja oli võimeline harjutusi sooritama. Tütarlaste esinemine õnnestunu harjutuse autori sm. T. Kuksi ja naisõpetajate hoolsale tööle. Tuleb loota, et järgmisel spartakiaadil ei jää poisid võimlemises tütarlastest maha.

Edasi ei saa märkimata jätta üldisi puudusi, mis esinevad koolide kehakultuuritöös.

Paljudes koolides kannab see töö veel oluliselt formaalset iseloomu, kusjuures esineb juhtumeid, mispuhul krossid ja ülevaatused viiakse läbi vaid paberil. Edasi nõuab kehakultuuritöö organiseerimine koolis tõhusat abi kooli kõigilt õpetajailt (eriti klassijuhatajailt), sest ainult siis võib loota, et klassiväline kehakultuuritöö jätkab ja laiendab seda, millele on alus pandud kehalise kasvatuse tundides. Kehalise kasvatuse õpetajad hoolitsegu oma kvalifikatsiooni tõstmise eest. Siin on neile kõigiti abiks Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt korraldatud täienduskursused, mida on kavas korraldada edaspidi ka eriharidusega kehalise kasvatuse õpetajatele. Kahtlematult osutab õpetajatele suurt abi kehakultuurialase kirjanduse jälgimine. Senisest rohkem peaks huvi tuntama venekeelse kirjanduse vastu.

Valusaks küsimuseks meie õppeasutistes on õppetööle eelneva virgutusvõimlemise probleem. Kuigi sellele küsimusele on korduvalt tähelepanu juhitud, ei teostata koolides virgutusvõimlemist süstemaatilisel. Vabandavate põhjustena tuuakse ette võimlate puudumist ja ruumide kitsikust. Ometi on hea tahtmise korral võimalik virgutusvõimlemist sooritada ka kitsastes ruumides, nagu tõendab näiteks Rakvere Pedagoogilise Kooli praktika.

Paljude õppeasutiste direktorid ja õpetajad ei ole veel tänaseni õigel arusaamisel kehalise kasvatuse tunni tähtsusest koolis. Ikka esineb juhtumeid, kus kehalise kasvatuse tunde asendatakse teiste tundidega või kasutatakse neid ühiskondlikeks töödeks.

Täites ÜK(b)P KK otsust kehakultuuri- ja sporditöö parandamise kohta, on meie vabariigi õppeasutised teinud hinnatavat tööd spordiväljakute ehitamisel koolide juurde ning on pidevalt täiendanud õppeasutiste materiaalsel baasi kehalise kasvatuse vahendite alal. Nii on üle 60% õppeasutisi varustatud vastava maa-alaga spordiväljaku väljaehitamiseks. Vabariigi 1189 õppeasutisest on varustatud spordiväljakutega 490. Virumaal on 101 koolist spordiväljakud 61 koolil. Seevastu on teistes maakondades spordiväljakute ehitamine aeglasem, kuigi see töö tuli põhiliselt lõpetada 1949. a. sügiseks. Eriti halb on olukord Harjumaal, kus 124 kooli hulgast spordiväljakud on 49 juures ja Viljandimaal 74 kooli hulgast ainult 29 kooli juures.

See näitab, et haridusosakonnad ja koolid ei ole kasutanud kõiki võimalusi spordiväljakute ehitustööde edukaks lõpuleviimiseks. Nõr-

galt on tõmmatud ühiskondlikule tööle šeflusaluseid ettevõtteid, spordiorganisatsioone; küllaldase järjekindlusega ei lahendata küsimusi seoses vastavate maa-alade eraldamisega. Praegu on veel aeg neid küsimusi lahendada ja koolid, kes ei ole suutelised iseseisvalt rajama spordiväljakut, astugu samme, et rajada see ühiselt lähedalasuvate kolhooside, käitiste ja ettevõtetega. Hindavalt mainigem sel puhul Habersti Seitsmeklassilist Kooli, Tartu Õpetajate Instituuti ja Rakvere Pedagoogilist Kooli, kus direktorite ja kehalise kasvatusõpetajate energilisel juhtimisel ja kogu õpilaskollektiivi ühise tööga on valminud eeskujulikud spordiväljakud.

Materiaalne baas kehalise kasvatusvahendite alal on paljudes koolides mitterahuldav. Olukorra parandamiseks tuleb koolides lihtsam spordivarustus soetada isevalmistamise teel. Selle töö juhtimiseks rakendagu haridusosakonnad kehalise kasvatusinspektoreid. Kus aga kehalise kasvatusinspektori koht on täitmata, seal tuleb kasutada ühiskondlikke inspektoreid eesrindlikemaist kehalise kasvatusõpetajaist, nagu oli märgitud Eesti NSV haridusministri käskkirjas nr. 14, 31. jaan. 1950. a.

Õppeasutiste kehalise kasvatuses esineb samuti arvukalt puudusi: mitte alati ei suhtu kehalise kasvatusõpetaja, direktor ja kooliarst vajaliku tähelepanuga kehalise kasvatusse; ruumid, kus antakse kehalise kasvatusetunde, on kohati tolmused, tuulutamata ja mustad; üldhariduslike koolide õpilased kuuluvad sageli vabatahtlike spordiühingute liikmeskonda ja võistlevad vastava loata spordiühingute nimel jne. Nimetatud puuduste ja väärnähtuste kõrvaldamiseks tuleb rakendada kogu kooli õpetajaskollektiiv. Eriti on vaja kontrollida õpilaste võistlemist spordiühingutes ilma loata.

Lubamatult pealiskaudselt suhtuvad oma töösse paljud kooliarstid. Möödunud õppeaastal teostati õpilaste arstlikku läbivaatamist väga aeglaselt ja sageli täiesti pinnapealselt. Tervisgruppidesse jagamist polnud mitmel pool tehtud või siis tehti seda lubamatult aeglaselt (näit. Tallinnas asuvas kesk-eriõppeasutistes). Siis pole ka ime, et kooliarsti on nii harva näha kehalise kasvatusetunde külastamas, kehalise kasvatusõpetajaid konsulteerimas ja juhendeid andmas tööks nõrka gruppi kuuluvate õpilastega.

Klassivälise kehakultuuritöö edukamaks korraldamiseks tuleb käesoleval õppeaastal igas koolis organiseerida kehakultuurikollektiiv, kuhu kuuluvad kõik õpilased, ning õigeaegselt läbi viia iga haridusosakonna juures asuva õppiva noorsoo kehakultuurikollektiivide nõukogu aruandlus-valimiskoosolek uue nõukogu moodustamiseks.

Mitmeis koolides on kommunistlike noorte osavõtt kehakultuurikollektiivi tööst puudulik. Seetõttu ei saa seal õpetajad vajalikkude abi kommunistlikelt noortelt kollektiivi ideelis-poliitilises kasvatustöös, mis on tähtsamaid tööloike kehakultuuriliikumise arendamisel noorsoohulkades. Käesoleval õppeaastal olgu iga kooli komsomoliorganisatsiooni eesmärgiks täita edukalt ülesanne, iga kommunistliku noore

auasjaks on olla hea sportlane. Et koolinoored saavutaksid ka paremaid sportlikke tagajärgi, on tarvis korraldada kommunistlike noorte initsiatiivil rohkem võistlusi klasside, koolide ja rajoonide vahel.

Pidulikuks sündmuseks kõigi õppeasutiste kehakultuurikollektiivides kujunegu võistlustel võitjaks tulnud õpilaste autasustamine, VTK-märkide ja tunnistuste kätteandmine. Igas õppeasutises on kindlasti vaja nähtavale kohale üles panna VTK-kompleksi tabelid ja VTK-normide sooritamise graafik. Õppetöö plaanis tuleb ette näha VTK-normide sooritamine. Kooli seinaleht kajastagu pidevalt kehakultuuritööd koolis: valgustagu VTK-märgikandjate ettevalmistamise käiku, tõstku esile kehakultuurlasi eesrindlikke õpilasi ning bolševistliku kriitika ja enesekriitikaga avastagu kooli sporditöös esinevad puudused ja väärnähtused.

Et võiksime väärilikalt tähistada Suure Oktoobrirevolutsiooni 33. aastapäeva ja käesoleval õppeaastal sammuda uutele võitudele kõigil spordialadel, selleks on tähtis, et kehalise kasvatuses tundides ja õppeasutiste kehakultuurikollektiivides tugevneks ideoloogiline kasvatus töö, mis olgu seotud printsiipiaalse võitlusega kodanlike igandite vastu meie koolinoorsoo kehakultuuriliikumises.

Iga koolidirektori, kehalise kasvatuses õpetaja ja koolinoore aukohuseks on anda maksimaalne panus EK(b)P Keskkomitee Büroo otsuse elluviimiseks, kus nõutakse kõigi õpilaste suunamist kehakultuuri ja spordi harrastamisele ja väsimatut võitlust spordimeistlikkuse tõstmise eest.

Töötagem kogu innu, visaduse ja plaanikindlusega! Eesti NSV koolinoorsool on kõik võimalused, et jõuda Nõukogude Liidu vennasvabariikide koolide seas spordi alal esiritta! Pole kahtlust, et kõigi jõudude koondamisega saavutame püstitatud eesmärgi vastusena sellele suurele tähelepanule ja hoolitsusele, mida osutavad kehakultuurlastele ja sportlastele Nõukogude valitsus, bolševike partei ja seltsimees Stalin!

Pedagoogilised kabinetid möödunud õppeaastal.

V. ORDLIK.

Pedagoogilised kabinetid töötasid möödunud õppeaastal 9 maakonnas ja Tartu linnas. Tallinna ja Harjumaa osas täitis kabineti ülesandeid Õpetajate Täiendusinstituut. Pedagoogiline kabinet puudus Jõgeva-, Jõhvi- ja Hiiumaal ning Narva, Pärnu ja Kohtla-Järve linnas. Välja arvatud Tartu Linna Pedagoogiline Kabinet, mille koosseisus on 3 töötajat, oli kõigis teistes pedagoogilise kabineti juhataja näol ainult üks töötaja.

Enamik pedagoogiliste kabinettide juhatajaid töötas kohakaasluse alusel õpetajatena. Et nad on tegelikus kontaktis koolidega, seda ei saa negatiivseks nähtuseks pidada. Küll peaksid aga haridusosakondade juhatajad kindlakäelisemalt reguleerima pedagoogiliste kabinettide juhatajate lisatöökoormuse ulatust. Lubada neil töötada koolis õpetajana täie tundide normiga näitab seda, et haridusosakonna juhataja ei hinda õigesti pedagoogilisele kabinetile langevate ülesannete ulatust ja tähtsust.

Praegu kurdavad metoodilised ringid täie õigusega, et pedagoogilised kabinetid ei abista neid küllaldaselt. Kõige efektiivsem on abistamine muidugi sel korral, kui viibitakse kohal, võetakse osa metoodilise ringi koosolekuist. Kui aga jälgida pedagoogiliste kabinettide juhatajate tööd mullu, siis pole ükski neist suutnud külastada kõiki oma tööpiirkonda kuuluvaid metoodilisi ringe vähemalt ükski kord.

Näiteks Virumaa Pedagoogilise Kabineti juhataja (sm. Rootalu) ei ole ühtki oma piirkonda kuuluvast 22-st metoodilisest ringist isiklikult külastanud. Ta on jätnud selle väga tähtsa tööloõigu ainult koolide inspektorite hooleks. Aga ka viimased on külastanud ainult 10 metoodilist ringi. Metoodiliste ringide põhimäärus osutab väga selgesti, et nii metoodiliste ringide juhtimist kui nende revideerimist teostavad haridusosakond ja pedagoogiline kabinet. Seega ei või kumbki pool jääda eemale sellest tööst.

Parem ei ole olukord ka teistes maakondades. Viljandimaa Pedagoogilise Kabineti juhataja (sm. Kiisla) on külastanud 16-st metoodilisest ringist ainult kolme, Võrumaa oma (sm. Toode) 28-st nelja, Läänemaa Pedagoogilise Kabineti juhataja (sm. Tooming) 16-st nelja.

Kõik see kriipsutab veel kord alla üht tõsist puudust pedagoogiliste kabinettide töös — nad tunnevad metoodilisi ringe eeskätt aruannete järgi. Osalt on see kindlasti tingitud pedagoogiliste kabinettide juhatajate suurest töökoormusest koolides õpetajatena. Laupäev ja esmaspäev olgu maakonna pedagoogilise kabineti juhatajal tingimata koolitööst vabad, et ta saaks metoodiliste ringide koosolekuile välja sõita.

Lisaks neile olgu veel üks nädalapäev vaba pühapäevast tööd kompen-
seeriva puhkepäevana.

Koolide inspektorid samuti peavad tööd metoodiliste ringidega näh-
tavasti kõrvaliseks ülesandeks, unustades, et nende kaudu saab väga
suurel määral tõsta õppe- ja kasvatustöö taset koolides. Millega muidu
seletada asjaolu, et Järvamaa koolide inspektorid on õppeaasta kestel
viibinud ainult ühel metoodilise ringi koosolekul, Läänemaa koolide
inspektorid neljal ja Pärnumaa koolide inspektorid seitsmel koos-
olekul. Veel väiksem on koolide inspektorite ja pedagoogiliste kabi-
nettide juhatajate esinemiste arv metoodiliste ringide koosolekuil.
Siin peab käesoleval õppeaastal olukord tõsiselt paranema. Metoodi-
lised ringid peavad tundma, et nende tööd juhivad ja abistavad nii
koolide inspektorid kui ka pedagoogiliste kabinetite juhatajad.

Kõiges selles on süüdi ka haridusosakondade juhatajad. Maakonna
(linna) pedagoogiline kabinet on haridusosakonna metoodiliseks asu-
tuseks, mis töötab haridusosakonna juhataja juhtimisel, ütleb peda-
googiliste kabinetite põhimääruse 1. punkt. Mõnedki neist on aga
haridusosakondade poolt jäetud omapead. Ei jälgita pedagoogiliste
kabinetite tööd, ei kontrollita sisuliselt nende tööplaanid ja aruandeid,
ei kutsuta nende juhatajaid aru andma oma tööst haridusnõukogu koos-
olekuil jne. Vastupidi — nii mõnigi haridusosakonna juhataja püüab
pedagoogilise kabinetite juhatajast teha oma osakonna kantselei töö-
jõudu. Maakondade pedagoogiliste kabinetite juhatajaid ainult Lääne-
ja Virumaa omad võivad täie kindlusega öelda, et neid ei koormata
haridusosakonna poolt pedagoogilise kabinetite ülesannetesse mitte-
kuuluvat tööga. Kahjuks aga ei paista mainitud kabinetid, nagu eespool
nähtus, positiivselt silma metoodiliste ringide koosolekute külasta-
mise poolest.

Iseseisvate ruumide küsimus on pedagoogiliste kabinetite töös
valusamaid. Täiesti rahuldavad tööruumid on ainult Tartu Linna Peda-
googilisel Kabinetil. Oma nurgake on ka Saare-, Pärnu-, Viru- ja Val-
gamaa Pedagoogilisel Kabinetil. Siinkohal tuleb tunnustavalt mainida
Valgamaa Pedagoogilise Kabinetite juhataja sm. Adleri tööd iseseisvate
ruumide hankimisel ja remontimisel. Kuid teistel ei taha selle küsi-
muse lahendamine kuidagi edeneda. Eelolev õppeaasta peab selleski
küsimuses edu tooma.

Nagu nägime, on üheisikulise koosseisuga pedagoogiline kabinet
organisatsiooniliseks sõlmpunktiks, mis koordineerib metoodilist tööd
maakonnas. Ka töökaim inimene üksi ei suuda edukalt täita kõiki
ülesandeid, mis pedagoogilisel kabinetil tuleb lahendada. Võtame näi-
teks individuaalsete konsultatsioonide korraldamise või pedagoogi-
lise kabinetite muud ülesanded. Ei ole mõeldav, et üks isik suudaks
kõigis õppeainetes ja muus koolialastes küsimustes olla võrdsetelt kom-
petentne. Ent seda pedagoogilise kabinetite juhatajalt ei nõutagi, sest
pedagoogiliste kabinetite põhimääruses on kätte näidatud tee, kui-

das kõiki ülesandeid saab siiski edukalt lahendada. Lahendus seisab aktiivi organiseerimises.

Peatumegi alljärgnevalt küsimusel, kuidas pedagoogiliste kabinetide juhatajad möödunud õppeaastal suutsid koolide inspektoreist ja eesrindlikest koolitöötajast aktiivi luua ja seda töösse rakendada.

Tartumaa Pedagoogilisel Kabinetil on 18-liikmeline aktiiv, keda ulatuslikumate ülesannete, näit. kontrolltööde puhul on ajutiselt suurendatud. Aktiiviga on peetud 8 nõupidamist. Valgamaa Pedagoogilise Kabineti aktiiv on 12-liikmeline, kellega on peetud 10 koosolekut. Et mulle Tartumaa Pedagoogilise Kabineti töö oli intensiivne, eriti õpetaseme uurimiseks korraldatud kontrolltööde osas, mis aitas õigel ajal avastada väga olulisi lünki üksikuis õppeaineis ja koolide töös, selles langeb küllalt tähtis osa kabineti aktiivile.

Enamik pedagoogilisi kabinette pole veel suutnud luua enesele abelist elujõulise aktiivi näol. Aktiivi organiseerimisel on sageli puuduks see, et viimane on liiga kitsapiiriline. Nii kuuluvad Läänemaa ja Viljandimaa Pedagoogilise Kabineti aktiivi hulka ainult kabineti asukoha linnas töötavate ainesektsioonide juhatajad. Esiteks on neid vähe. Teiseks ei tunne nad tööd metoodilistes ringides ega maakoolide õpetajate vajadusi. Uhekülgssusse on kaldunud ka Virumaa Pedagoogiline Kabinet, kus aktiivi moodustavad ainult koolide inspektorid ja Rakvere Pedagoogilise Kooli õppejõud, kusjuures seegi aktiiv pole kordagi koos käinud.

Pedagoogilise kabineti aktiivi ülesannetesse on mõnel pool (näit. Pärnumaal) puütud rakendada haridusosakondade juures töötavaid haridusnõukogusid. Omajagu kasu sellest on olnud, kuid see ei rahulda. Esiteks on haridusnõukogu koosseis komplekteeritud teistel alustel, kui seda peaks tehtama pedagoogilise kabineti aktiivi komplekteerimisel. Teiseks jääb haridusnõukogu koosolekuil tavaliselt vähe aega, et arutada põhjalikumalt pedagoogilise kabineti ja metoodiliste ringide tööküsimusi.

On selge, et pedagoogiline kabinet, kes tahab tagajärjekalt töötada, peab lahendama elujõulise aktiivi loomise ülesande. Möödunud õppeaastal enamik pedagoogilisi kabinette ei suutnud seda teha, ja kindlasti peitubki selles üks põhjustest, miks viimaste töö kandis pisinokitsemise ilmet.

Pedagoogilise kabineti aktiivi tuumik ei pruugi olla arvuliselt suur, kuid ta peab haarama töötajaid mitmepalgelise koolielu kõigilt tähtsamailt aladelt. Endastmõistetavalt kuuluvad aktiivi hulka koolide inspektorid.

Paljusid pedagoogilisi kabinette on heidutanud raskused, mis on seotud aktiivi kokkukutsumisega. Olgu siinkohal aga tähendatud, et kogu aktiivi kokkukutsumise järgi on vajadust harva. Kui on käsil poolaasta tööplaani koostamine, suuremate nõupidamiste ja ürituste korraldamine — ainult siis vajab pedagoogiline kabinet kogu aktiivi abi.

Teistel juhtudel astub kabineti juhataja kontakti aktiivi nende liigete, kes on kõige kompetentsemad ühe või teise küsimuse lahendamisel. Ja selleks ei ole alati vaja koosolekut. Sageli piisab kirjast või telefonikõnest.

Mis puutub individuaalsetesse konsultatsioonidesse, siis tuleb pedagoogilisel kabinetil oma asukohas kokku leppida vastavat ainet parimini tundvate õpetajatega. Kuid lisaks neile olgu pedagoogilisel kabinetil ka väljaspool oma asukohta õpetajaid, kes ei pea koormavaks anda nõu vähemkogenud õpetajaile kas suuliselt või kirjalikult (kusjuures postikulud tasub konsultantidele muidugi pedagoogiline kabinet). Nende õpetajate nimed olgu teada kõigile pedagoogilise kabineti piirkonnas töötavaile õpetajaile, nagu ka see, kus ja kunas on nendega võimalik kokku saada.

Sünkronaalsetes esile tõsta Tartu Linna Pedagoogilise Kabineti ja Tartu Riikliku Ülikooli õppejõudude koostööd kõnealusel küsimusel. Tartu Linna Pedagoogilise Kabineti aineseksioonid on šeflusvahetuses TRÜ vastavate kateedritega, kus igaühes on kindlaks määratud õppejõud, kelle poole võivad õpetajad konsultatsioonide saamiseks pöörduda. Seda moodust peaksid teised pedagoogilised kabinetid eeskujuks võtma ja oma tööpiirkonnas tegutsevate kõrgemate õppe- ja uurimisasutustega samasugused vahetused looma.

Pedagoogilised kabinetid ei tohi unustada koostööd kohaliku parteikomiteega ning Haridus- ja Kunsttöölise Ametiühingu organisatsiooniga. Tihe kontakt nendega on tulnud väga suurel määral kasuks pedagoogiliste kabinetide tööle. Tartumaa Pedagoogilise Kabineti poolt moodunud õppeaastal eeskujulikult organiseeritud loengud ideelipoliitilistes küsimustes ei oleks olnud teostatavad koostööta. EK(b)P Tartumaa Komiteega. Ja seda mitte ainult ideelipoliitiliste loengute korraldamises. Ka kõigis muus küsimustes saavad mainitud instantsid pedagoogilisele kabinetile abi osutada.

Mis puutub pedagoogiliste kabinetide majanduslikku baasi, siis on see veel üldiselt nõrk. Iseseisvaid tööruume mitteomavatel pedagoogilistel kabinetidel on mõõblit vaid mõned kapid, lauad-toolid ja see on ka kõik. Midagi rohkemat (vitriin, stende jne.) ei ole neil võimalik juba seepärast muretseda, et neid ei ole kuhugi panna.

Väga suur tähtsus on pedagoogilise kabineti raamatukogul. Kõigil kabinetidel on raamatukogud olemas. Raamatute arv kõigub 500—3000 eksemplari vahel. Suurimad raamatukogud on Tartu Linna, Võrumaa ja Pärnumaa Pedagoogilisel Kabinetil. Raamatute üldarv kõigis pedagoogilistes kabinetides ligineb 13 tuhandele. Tähtsamad pedagoogilised ajakirjad on tellitud kõigil kabinetidel.

Kui pedagoogiliste kabinetide raamatukogusid vaadelda kabinetide ülesannetest lähtudes, siis torkab silma, et ostude juures ei ole alati kabineti ülesandeid silmas peetud. Nii mõnigi kord on ostetud rohkem ilu- kui pedagoogilist ja meetodilist kirjandust. Pedagoogilise kabi-

neti raamatukogu peab aga olema õpetajaskonnale pedagoogilise ja metoodilise kirjanduse baasiks. Ilukirjandust saab hankida igast kohalikest raamatukogust. On mõeldav, kui seks on võimalusi, et pedagoogiline kabinet muretseb ilukirjandusest küll need teosed, mille käsitus on õppeprogrammides ette nähtud. Muu ei ole aga vajalik.

Vennasvabariikides ilmuva pedagoogilise ja metoodilise kirjanduse hankimine on kohtadel seotud teatavate raskustega, kuid hea kontakti puhul kohaliku raamatukauplusega on võimalus seda siiski muretseda. Tihedas kontaktis raamatukauplustega on näiteks Läänemaa ja Võrumaa Pedagoogiline Kabinet saanud juurde muretseda väga palju väärtuslikke raamatuid.

Kui aga vaadelda pedagoogiliste kabinetide raamatukogude kasutamist õpetajate poolt, siis seisame ebameeldiva fakti ees: olemasolevaid raamatuid ei kasutata kuigi intensiivselt. Läänemaa Pedagoogilise Kabineti raamatukogust (470 eks.) on laenutatud mullu ainult 66 eks., Järvamaa omast (968 eks.) — 137 eks., Tartu Linna Pedagoogilise Kabineti kogust (2900 eks.) — 414 eks. Veidi intensiivsem on olnud ainult Valgamaa Pedagoogilise Kabineti raamatukogu (945 eks.) töö, kust õppeaasta kestel on laenutatud 439 eks.

Eeltoodu viitab olulistele puudustele pedagoogiliste kabinetide raamatukogude töös. Eelkõige osutab see sellele, et ei ole muretsetud niisugust kirjandust, mida õpetajaskond kõige enam vajab (pedagoogilist ja metoodilist). Teiseks ei ole pedagoogilised kabinetid vajalikul määral tutvustanud oma raamatukogu õpetajaskonnale. Õpetajad ei teagi sageli, et ühele või teisele küsimusele leiavad nad vastuse pedagoogilise kabineti raamatukogust. Pedagoogilistel kabinetidel tuleks mõelda ainealade järgi rühmitatud raamatute nimekirjade levitamisele metoodilistes ringides, rändraamatukogude (esiotsa muidugi väikeste) saatmisele suurematesse koolidesse. Õpetajaid tuleb õhutada lugema eesrindlikku nõukogude pedagoogilist ja metoodilist kirjandust.

Mis puutub õppevahendite kogudesse, siis sel alal sammus enamik pedagoogilisi kabinette varemil aastail väära teed, millest nüüd on hakatud siiski vabanema. Siis, kui Eesti NSV-s ei olnud veel õppevahendite erikauplust, muretseti koolidele laenutamiseks i g a s u q u s e i d õppevahendeid. Nii on näiteks Valgamaa Pedagoogilisel Kabinetil suurel arvul kooliseinakaarte, enamikus igauht mitmes eksemplaris. Pedagoogiline kabinet pole taibanud, et seinakaartide koolidele laenutamise praktika pole õige. On mõeldamatu, et koolil ise ei ole vajalikke kaarte käepärast, mistõttu tuleks käia neid laenamas pedagoogilisest kabinetist. Pealegi on kaartide hind riidele kleepimatult ainult 5—10 rubla! Sel viisil talitades võib pedagoogiline kabinet ka teiste õppevahendite osas kasvatada koolides passiivsust õppevahendite soetamise suhtes.

Missugused peavad siis olema pedagoogilise kabineti õppevahendite kogud? Esmajoones peab ta hankima enesele näidiskogu õppe-

vahendeist, mida koolid ise saavad valmistada. Hankimise all tuleb siin mõista vastavate õppevahendite töökodades teha laskmist ja koolides tehtud õppevahendite pedagoogilisse kabinetti koondamist. Neist moodustatakse alaline näitus. Säärane näidiskogugu propageerib õppevahendite isevalmistamist, mis on pedagoogilise kabineti ülesandeid.

Teiseks tuleb pedagoogilisel kabinetil muretseda õppevahendeid, mille ostmine väikestel koolidel käib üle jõu ja mida koolides pidevalt ei kasutata. Siia liiki kuuluvad näiteks suuremad mulaažid, kogud, hinnalisemad füüsika-katseriistad, kinoprojektorid (diafilmide projektorid on niivõrd odavad, et need peaksid küll koolid ise muretsema), diapositiivid, diafilmid (kuigi ka need on odavad). Nende laenutamisel koolidele on mõtet. Seejuures aga peetagu silmas, et enne kui üht või teist eset laenutama hakatakse, olgu muretsetud vastavad kastid jne., mis tagaksid, et õppevahend transportimisel vigastada ei saa. Transporti mittekannatavaid õppevahendeid laenutamiseks ei tule muretseda.

Kolmanda liigi moodustavad need õppevahendid, mida pedagoogiline kabinet vajab näiteks alalise pedagoogilise näituse organiseerimisel. On ju ühe või teise teema käsitlemise väljapaneku juures vaja esitada ka seal tarvitataavad õppevahendid. Pedagoogilise kabineti juures töötavate ainesektsioonide tööks on samuti vaja mõningaid õppevahendeid, näiteks igast seinakaardist 1 eks. jne.

Pedagoogiliste kabinettide õppevahendeid vaadeldes torkab silma, et isevalmistatud õppevahendite muretsemisele on üldiselt vähe rõhku pandud. Nii on Läänemaa Pedagoogilisel Kabinetil neid 81, Virumaa omal — 50, Valgamaa omal — 35, ent Järvamaa Pedagoogilisel Kabinetil vaid 3 (!), Võrumaa omal koguni 2 (!). Osalt tuleb siin arvesse iseseisvate ruumide puudumine (näit. Järvamaal ja Võrumaal), kuid küllaldaselt ei ole neid veel kuskil. Olémasolevad aga on sageli ühekülgsed (näit. Valgamaa Pedagoogilisel Kabinetil on ainult kollektsioonid) ja juhuslikud.

Kõige suurem õppevahendite kogu on Tartu Linna Pedagoogilisel Kabinetil (üle 10 000 eks.). Olgu seejuures tähendatud, et Tartu Linna Pedagoogilise Kabineti juhataja sm. Lepik on üles näidanud väga suurt initsiatiivi õppevahendite hankimisel nii kabinetile kui ka Tartu koolidele.

Mis puutub küsimusse, kui võrd on koondatud pedagoogilistesse kabinettidesse koolide ja õpetajate tööd peegeldavaid materjale (mitmesuguseid tööplaane, tunnikonspekte, õpilaste vihikuid jne.), siis sel alal said pedagoogilised kabinetid tänavu hulk materjale Eesti NSV 10. aastapäevale pühendatud maakondlikelt koolide näitustelt (näiteks Pärnumaa, Tartu linna oma jt.). Tagasihoidlikumad selles olid pedagoogilised kabinetid, kel pole materjalide paigutamiseks ruume. Suureks puuduseks on siin see, et varem ja nüüd kogutud materjalid on enamikult läbi töötamata, analüüsimata. Nad on jäänud nii, nagu

nad esitati. Selle tähtsa töö unarusse jätmine viitab taas sellele, et pole suudetud aktiivi tööle rakendada.

Alaline pedagoogiline näitus on ainult Tartumaa, Virumaa, Valgamaa ja Tartu Linna Pedagoogilisel Kabinetil. Et need vastaksid pedagoogilisele näitusele esitatud nõudeile, seda ei saa neist ühestki öelda. Näiteks sisaldab Tartumaa Pedagoogilise Kabineti alaline pedagoogiline näitus peamiselt ostetud õppevahendeid ja paar fotolehte koolidest, Valgamaa oma — mõningaid kollekttsioone, Virumaa Pedagoogiline Kabinet on välja pannud isevalmistatud õppevahendeid. Aga pedagoogiline näitus peab esmajoones peegeldama eesrindlike õpetajate töökogemusi, neid levitama. Selle mõõdupuuga ei saa ühelegi pedagoogilise kabineti näitusele läheneda.

Pedagoogilistel kabinetidel tuleb pedagoogilise näituse küsimus tõsiselt käsile võtta. Alatagu vähesest, aga teostatagu see vähene süsteemikindlalt. Ka iseseisvate ruumide puudumisel saab mõndagi ära teha. On üsna loomulik, kui haridusosakonna ruumides, kus alati liigub palju õpetajaid, korraldatakse väike pedagoogiline näitus. Nii palju vaba seinapinda või nurgake ikkagi leidub. Aeg-ajalt uuendatagu materjale — ja ongi astunud esimene samm alalise pedagoogilise näituse loomisel. Ärgu ka selle töö teostamisel unustatagu aktiivi kaasa tõmbamast!

Millega peamiselt tegelesid möödunud õppeaastal pedagoogilised kabinetid?

Suuremate üritustena tuleks nimetada enne koolitöö algust ja koolitöö vaheaegadel korraldatavate õpetajate nõupidamiste organiseerimist. Lektorite hankimine, sektsioonide töölerakendamine jne. on olnud neil puhkudel pedagoogiliste kabinetide ülesandeks.

Palju tööd on toonud pedagoogilistele kabinetidele ka suvised õpetajate täienduskursused, eriti Tartu Linna Pedagoogilisele Kabinetile, kuna igal suvel korraldatakse neid Tartus rohkearvuliselt.

Eelpoolnimetatud ürituste liiki kuuluvad ka õppeaasta kestel korraldatavad 7-kl. koolide aineõpetajate kokkutulekud. Neid on kaht liiki. Uhtede puhul saadab Õpetajate Täiendusinstituut oma töötajaid lektoreiks, teised toimuvad kohapealsete jõududega. Lisaks loengutele antakse neil kokkutulekuil ka lahtisi tunde ja analüüsitakse neid. Möödunud õppeaastal esinesid igal kokkutulekul peale välislektorite ka eesrindlikud õpetajad oma töökogemusi valgustavate sõnavõttudega. Tuleb märkida, et enamikult olid need sõnavõttud väga sisukad. Kuid nende sõnavõttude ja lühiettekannete organiseerimisel esines veel olulisi puudusi. Mõnigi kord oli isikute valik juhuslik, mis viitab sellele, et pedagoogilisel kabinetil ei ole alati selget ülevaadet, mille poolest üks või teine õpetaja silma paistab, millest üks või teine õpetaja võiks kõnelda. Ka ei teatatud esinejaile ülesandest küllalt aegsasti ja seetõttu esines ärajäämisi ning pealiskaudsust. Neid vigu ei tohi tänava korrata. Pedagoogilisel kabinetil olgu eesrindlikest õpetajaist täielik ülevaade ja neile antagu jõukohased ülesanded juba

sügisel — siis ei seisa pedagoogiline kabinet kunagi raskuste ees sõnavõttude organiseerimisel töökogemuste teemal. Tänavu tuleb astuda samm edasi ja jõuda lühisõnavõttudest eesrindlike õpetajate ettekanneteni.

Enamik pedagoogilisi kabinette leppis nende aineõpetajate kokkutulekutega, mida organiseeriti koos Õpetajate Täiendusinstituudiga. Esiletõstmist väärib siin Võrumaa Pedagoogiline Kabinet, kes möödunud õppeaastal lisaks kolmele ühiselt organiseeritud kokkutulekule korraldas veel kuus kokkutulekut. Seejuures ei unustatud kutseta õpetajaid, kellele novembrikuu lõpul korraldati eri kokkutulek. Kõik kokkutulekud õnnestusid. Järvamaa Pedagoogiline Kabinet korraldas õppetöö kestel kutseta õpetajaile 3-päevase seminari, Viljandimaa oma õppevahendite valmistamise kursuse, Läänemaa Pedagoogiline Kabinet noorte õpetajate kokkutuleku. Eriti tuleb alla kriipsutada viimast, kuna neid mujal ei korraldatud. Esimest aastat töötavate noorte õpetajate kokkusaamisel vilunud õpetajatega on töökogemuste vahetamise mõttes väga suur tähtsus. Sääraseid kokkutulekuid tuleb käesoleval õppeaastal kõigil pedagoogilistel kabinettidel korraldada. Õpetajate kokkutulekute kõrval tuleks organiseerida ka teiste koolitöötajate, näiteks internaadi kasvatajate, kooliteenijate jne. kokkutulekuid. Viimaste kasvatuslik osatähtsus koolis on seni jäänud hoopis tähele panemata.

Laialdaselt levinenud töövormiks on õppeaasta kestel kontrolltööde korraldamine. Möödunud õppeaastal ei korraldanud neid ainult Järvamaa ja Virumaa Pedagoogiline Kabinet. Neil kontrollimistel on võetud vaatluse alla harilikult 4-ndate, 7-ndate ja 11-ndate klasside eesti ja vene keele ning matemaatika tase. Tartus selgitati ajaloo ja konstitutsiooni õpetamise seisundit. Kontrolltööde organiseerimine, kokkuvõtete tegemine ja analüüsimine on toimunud pedagoogiliste kabinettide juhtimisel ja otsesel osavõtul. Nende kontrolltööde kaudu on õigel ajal avastatud olulisi lünki mainitud ainete õpetamisel ja võetud tarvitusele abinõusid nende kõrvaldamiseks.

Samal eesmärgil toimetab enamik pedagoogilisi kabinette metoodiliste ringide kaudu 4-ndate ja 7-ndate klasside eesti keele ja matemaatika kirjalike eksamitööde uurimist 1949. a. kevadistel eksamitel. Juhendid analüüsimiseks koostas Õpetajate Täiendusinstituut. Metoodiliste ringide tööpiirkonna kokkuvõteteid analüüsiti metoodiliste ringide koosolekuil. Kokkuvõtted maakondlikus ulatuses tegid pedagoogilised kabinetid ja saatsid need edasi Õpetajate Täiendusinstituudile. Uurimistöö andis väärtuslikku materjali eriti vigade sageduse kohta. Seda tööd tuleb kõigil pedagoogilistel kabinettidel jätkata.

Lisaks mainitud ulatuslikumaile uurimistöödele korraldas Tartumaa Pedagoogiline Kabinet koolides uurimistöö teemal „Õppeedukuse tõstmine ja selle organiseerimise vormid“ ja Tartu Linna Pedagoogiline Kabinet Tartu 5. Mittetäieliku Keskkooli õpilaste töökoormuse kohta ja mõningaid teisi.

Isevalmistatud füüsika-katseriistade võistluse raamides korraldasid kõik pedagoogilised kabinetid vastavad maakondlikud näitused. Tulemused olid üldiselt head. Jääb vaid soovida, et näitusel esitatud algupärasest õppevahenditest muretseksid pedagoogilised kabinetid oma kogudesse ka koopiad.

Ekskursioonide organiseerimine pedagoogiliste kabinetide poolt on veel hoopis söötis ala. Mullu korraldas neid ainult Tartu Linna ja Tartumaa Pedagoogiline Kabinet. Pedagoogilised kabinetid õhutagu metoodilisi ringe õpetajaile ekskursionee korraldama ja organiseerigu neid ka ise!

Peatusime juba eespool küsimusel, kuid võrd pedagoogiliste kabinetide juhatajad on külastanud metoodilisi ringe. Märkisime, et seda tehakse hoopis harva. Peamine juhendamine on seetõttu sündinud kirjalikult ja metoodiliste ringide juhatajaile instrueerimiskoosolekute korraldamisega. Keskmiselt on iga pedagoogiline kabinet mullu korraldanud kolm instrueerimiskoosolekut. Ainult Järvamaa oma on leppinud ühe koosoleku pidamisega.

Väliselt näib siin asi üldiselt korras olevat, kuid kui vaadata ligemalt metoodiliste ringide juhatajate nõupidamisi, siis leiame neis veel suuri puudusi. Esiteks ei ole osavõtt neist peagu kunagi 100-protsendiline, mistõttu osa metoodiliste ringide juhatajaid jääb antud juhendeist ilma. Metoodiliste ringide juhatajate eemalejäämine on sageli tingitud sellest, et instrueerimisega ühel ajal toimub mõni teine nõupidamine, kust ka on vaja osa võtta. Sel puhul pole pedagoogilise kabineti juhataja koosoleku aega koordineerinud teiste üritustega. Paljudel juhtumitel olid metoodiliste ringide juhatajate koosolekud väga sisuvaesed. Ei olnud seal paremate metoodiliste ringide juhatajate sõnavõtte, ei loenguid, ei kriitikat ega enesekriitikat. Kasu seetõttu oli neist vähe. Metoodiliste ringide töö tähtsuse tõttu tuleb neile nõupidamistele osutada sootu suuremat tähelepanu. On loomulik, et nõupidamisest võtab osa haridusosakonna juhataja (praegu juhtub seda veel harva) ja koolide inspektorid (ka neid ei näe seal alati). Päevakord olgu sisukas ja selle teostamiseks varutagu küllaldaselt aega.

Et koolide inspektor võtab võimalikult sagedasti osa oma piirkonda kuuluvate metoodiliste ringide töökoosolekuist, esineb seal ettekannetega koolide inspekteerimise tulemustest ja muil teemadel, aitab metoodilise ringi juhatajal töökava koostada — see kõik peab kujunema endastmõistetavaks asjaks. Sedasama peab ütlema ka pedagoogiliste kabinetide juhatajaist, sest paberlikust juhtimisest üksi ei piisa.

Metoodiliste ringide kõrval kuuluvad pedagoogiliste kabinetide juhtimisele ainesektsioonid kabineti asukoha linnas. Ainesektsioonid on töötanud küllaltki edukalt Tartu Linna Pedagoogilise Kabineti juures (mullu üle 300 ürituse), kuid ka seal saab nende tööd tunduvalt parandada. Halvem lugu on teiste pedagoogiliste kabinetide juures

töötavate ainesektsioonidega. On arusaadav, et väikeses linnas, kus on vähe koole, ei saa ainesektsioonide tööd võrrelda Tartu linna omaga. Kuid pedagoogilise kabineti hoolt on ka mujal vaja, sest töö ainesektsioonides on suur tähtsus.

Hoopis omapärasel seisukohal asus senini Pärnu Linna Haridusosakond, kellel ei ole küll pedagoogilist kabinetti, kuid kelle piirkonnas asub Pärnumaa Pedagoogiline Kabinet. Pärnu Linna Haridusosakond ei tahtnud kuidagi kaasa aidata linna õpetajaist ainesektsioonide loomisele Pärnumaa Pedagoogilise Kabineti juurde. Ja nii juhtus, et Pärnu linna õpetajad ei võtnudki osa koolivälisest metoodilisest tööst, kuigi maakoolide õpetajad on harrastanud seda juba alates 1945. aastast. Mitmekordsete ettepanekute ja pealekäimiste järele suudeti 1950. a. kevadeks lõpuks ainesektsioonid nimeliselt luua, kuid tööle neid Pärnumaa Pedagoogiline Kabinet siiski ei suutnud rakendada.

Metoodiliste ringide ja keskastme koolide vahel alustati möödunud õppeaastal šefluse organiseerimist. Tartu Linna Pedagoogiline Kabinet läks veel kaugemale, nagu eespool mainitud, ja organiseeris šefluse TRU ja kabineti juures töötavate ainesektsioonide vahel. Keskastme koolide ja metoodiliste ringide šeflus kandis seal juba esimesel aastal head vilja, kus pedagoogiline kabinet seda tööd kogu aeg jälgis ja suunas, nagu näiteks Läänemaal. Kus see asi jäeti vaid paberile, seal ei saanud ka tulemusi olla (näit. Virumaal). Kahju, et näiteks Viljandimaa ja Tartumaa Pedagoogiline Kabinet ei organiseerinud üldse kõnealust šeflust.

Lõpuks peatugem küsimusel, mida suutsid pedagoogilised kabinetid ära teha eesrindlike koolide ja õpetajate töökogemuste kogumise, üldistamise ja levitamise alal. On see ju viimaste põhiülesandeid. Juba ette võib öelda, et see töö on täiesti ebarahuldavas seisukorras. Isegi eesrindliku pedagoogilise kogemuse väljaselgitamine ei olnud kuigi täielik, mõnel pool, nagu näit. Võrumaal, aga hoopis puudulik. Positiivsete kogemuste levitamise alal organiseeriti parimate õpetajate esinemisi nii aineõpetajate kokkutulekuil, millest oli juttu juba eespool, kui ka õppejõudude traditsioonilistel nõupidamistel augustis ja koolitöö vaheaegadel. Kuid kõik see on olnud veel väga juhuslik ja pedagoogiliste kabinettide osa selles väga tagasihoidlik. Mingisuguseid uurimusi ja üldistusi pole pedagoogilised kabinetid sel alal veel teinud. Siin seisab neil ees lai ja rikkalik tööpõld, mille harimisele tuleb käesoleval aastal asuda kogu tõsidusega.

Puuduseks pedagoogiliste kabinettide töös on ka see, et nende juhatajad on seni väga vähe kasutanud ajakirjanduse veerge oma töö tutvustamiseks, metoodiliste ringide juhendamiseks, puuduste kritiseerimiseks jne. Nii ei ole Viljandi-, Valga-, Pärnu- ja Läänemaa Pedagoogilise Kabineti juhataja möödunud õppeaastal kirjutanud ühtki ajaleheartiklit, rääkimata pikematest töödest. Kõige enam on avaldanud ajakirjanduses artikleid Võrumaa Pedagoogilise Kabineti juha-

taja sm. Toode. Säärane vaikimine ei tule aga pedagoogiliste kabinet-
tööle kuidagi kasuks ja sellest tuleb lahti saada. Pedagoogiliste
kabinettide juhatajaist saagu meie pedagoogiliste ajalehtede ja aja-
kirjade aktiivsed kaastöölised, kes tõmbavad sellele tööle kõik ees-
rindlikud õpetajad!

Kõigest eeltoodust näeme, et möödunud õppeaastal astusid peda-
googilised kabinetid oma töös sammu edasi. Kui võrrelda seda edasi-
minekut aga sotsialistliku ülesehituse edusammudega muudel aladel,
siis jääb see tublisti varju. Tuleb teha veel väga palju, et meie vabariigi
pedagoogilised kabinetid jõuaksid järele vanemates liiduvabariiki-
kides töötavale pedagoogilistele kabinetidele ja hakkaksid nendega
sammu pidama. Selle eest tuleb sootu tõsisemalt võidelda nii pedagoogilistel
kabinettidel enestel kui ka haridusosakondadel ja Vabariiklikul Õpetajate
Täiendusinstituudil.

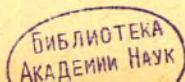

Toimetuse kolleegium: L. Hallop (toimetaja kt.), E. Murdmaa, A. Pint,
A. Raud, S. Vapper. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 22. IX 1950.
Trükkimisele antud 11. X 1950. Paber 67×95 cm 1/16. MB-08138. Trükiarv 2455.
Trükitähti trükipoognas 50 048. Trükipoognaid 4,31. Arvutuspoognaid 4,58.
Tellimise nr. 1782. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58.

Ilmub 1 kord kuus. Üksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishind: 6 kuud — 30 rubla.

Väljaandja: Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Polügraafiatööstuse, Kirjastuste
ja Raamatukaubanduse Valitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus, Tallinn.

На эстонском языке. «Ньюкогуде Коол» (Советская школа).
Орган Мин. Просв. ЭССР.

СОДЕРЖАНИЕ

Передовая. Да здравствует 33 годовщина Великой Октябрьской Социалистической революции	585
Л. Халлоп. Программный документ коммунистического воспитания (30 лет со дня исторической речи В. И. Ленина «Задачи союзов молодежи»)	590
Х. Коштоянц. Отец русской физиологии (45 лет со дня смерти И. М. Сеченова)	601
С. Евдокимова. О предупреждении неуспеваемости учащихся	611
М. Шелоблева. О моем опыте по преподаванию русского языка	620
Ы. Алекыр. К новым успехам по физкультурной работе школьной молодежи	624
В. Ордик. Педагогические кабинеты в прошлом учебном году	630

1451

19765
14510603 10)

Rbl. 5.—